№ 36 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

1911

ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ՓԵՏՐՎԱՐԻ № 36

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rèdaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատողին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1911 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը 9 ր., 9 ամսվանը 8 ր., 8 ամսվանը 7 ր., 7 և 6 ամսվանը 6 ր., 5 ամսվանը 5 ր., 4 ամսվանը 4 ր., 3 ամսվանը 3 ր., 2 ամսվանը 2 ր., 1 ամսվանը 80 կ. և 20 կ. պօստի ծախք:

Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դօլլար. Եւրօպայի բաժանորդները 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները 120 ղրուշ:

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, և միևնոյն ժամանակ 40 կօպ. նամականիշ:

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով:

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Ամսիս 19-ին, երկարատև և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, վախճանվեց

Լիզա Դաւթեան ՓԱՐՍԱԴԱՆԵԱՆՑԸ,

որի մահվան մասին խորին վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին՝ հանգուցեալի վշտահար մայր Եղիսաբէթ և քոյր՝ կոյս սարկաւագուհի Գայիանէ ԱԼԻԽԱՆԵԱՆՑՆԵՐԸ, քոյրեր՝ Կատարինէ Դաւթեան Գաբրիեանցը և Նատալիա Դաւթեան Տէր-Սիմէօնեանցը: Ամբիծը ամսիս 22-ին, երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 6-ին: Մարմնի յուղարկաւորութիւնը վաղը, չորեքշաբթի, առաւօտեան ժամը 10½-ին հանգուցեալի բնակարանից (Հաւլաբար, Ջօրաբաշի փողոց, № 15) դէպի Ջօրաբաշի ս. Գէորգ եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը:

174. 1—1

ԱՆՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵՂԱՏԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ

Adresse Télégraphique SANITAS

Адресъ телеграммъ САНИТАСЪ Тифлисъ

ԱՌԵՒՏՐԻ ԹԻՖԼԻՍ, ԲԱՔՈՒ, ԲԱԹՈՒՄ.

ՊՐՕՎԱՆՍԵԱՆ ձէթ՝ բարձր յատկութեան,

ՔՈՒՆՋՈՒԹԻ ԵՒ ՁԷՅԹՈՒՆԻ

խակական ձէթ՝

ԲԱՑԱԽԻ ԼՍՍԵՆՑԻԱ, ՍԱՐԱՏՕՎԵԱՆ ՄԱՆԱՆԵԽ, ՍՈՍԻՆՁ, ԶԱՖՐԱՆ, ՎԱՆԻԼ և այլն, և այլն:

176. 1—1

Սրտի, Թոքերի և ստամոքսի հիւանդութիւններից

ԹՈՒԼԱՑԱԾ ՕՐԳԱՆԻԶՄԻՆ

հրաշալի կերպով ամրացնում է

ԲԱՈՒԵՐԻ ՍԱՆԱՏՕԳԷՆԸ

Բժշկական ձեռնարկը ձրի և ֆրանկօ ուղարկում է Ռուսաստանի միակ ներկայացուցիչ Ֆարիան Կլինգալեանցը՝ Վարշավայում:

Զգուշացեք կեղծիքներից.—Իսկականը միայն ԲԱՈՒԵՐԻ Սանատօգէնը կարմիր էտիկէտով իւրաքանչիւր արկղիկի վրա:

(В. 12206) առ. 131. 1—1

Ջգրաշէնի ս. Աւետեաց եկեղեցու երէցփոխը սրանով պատիւ ունի յայտնելու ի գիտութիւն յարգելի ծխականների, որ փետրվարի 6-ից իր խնամակալութեան յանձնված եկեղեցում ամեն կիրակի և տօն օրերին երգում է պ. Արշ. Տէր-Յովսէփեանի կազմած խառն քառաձայն երգեցիկ խումբը:

Ջգրաշէնի երէցփոխ՝
Ալէքսանդր Քալանթարեան

(ե. ու. կ.) 3—1

ՄՕՍԿՎԱՅԻ հայ ընտանիքներից երկուսում, փոքրահասակ մանուկների միջև մայրենի լեզուի հիմքը դնելու եւ առաջ տանելու համար՝ ՀՐԱՒԻՐՎՈՒՄ ԵՆ օրիորդներ, որոնց, բացի ռոճկից, կը տրվի ամեն յարմարութիւն:

Օրիորդները պէտք է աւարտած լինեն միջնակարգ դպրոց: Առաւելութիւն կը տրվի նրանց, որոնք, աւարտելուց յետոյ, պարապած կը լինեն հայերէնի դասերով:

Ցանկացողները կը հրաւիրվեն՝ իրանց մասին տեղեկութիւններ ստացվելուց յետոյ:

Դիմել՝ Москва, священнику Назарьянцъ.

(օ. մ.) առ. 172. 2—1

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ

(Պաշտօնական)

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

19 փետրվարի

Բարձրագոյն հրովարտակ յանուն մինիստրների խորհրդի նախագահ ներքին գործերի մինիստր, Պետական Խորհրդի անդամ, ստատս-սեկրէտար հօֆմէյստէր Ստոլիպինի.

«Պետր Արկադիէվիչ.

«Իմ երջանկայիշատակ Պապ Ալէքսանդր II, իր հաւատարիմ հպատակների մասին արքայական հոգացողութիւնից, 1861 թւի փետրվարի 19-ի հրովարտակով ճորտ մարդկանց շնորհեց ազատ շինականների իրաւունքներ և դրեց նրանց կեանքի կանօնաւորման հաստատուն հիմքը, ապահովելով նրանց հողաբաժիններով:

«Խոնարհվելով անմոռանալի Ազատարար Թագաւորի մեծագործութեան առաջ, Ես այսօրվայ նշանաւոր օրը երախտագիտութեամբ յիշում եմ Նրա

ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԺԻՐԱՐԴՕՎԵԱՆ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ

ԳԻԼԼԷ ԵՒ ԴԻՏՐԻԽԻ

ՍՐԱՆՈՎ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄ Է, ՈՐ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 21-ԻՆ

ԲԱՑՎԵԼ Է իր նոր խանութը

„ԺԻՐԱՐԴՕՎ"

անունով Դվորցովեան փողոցի վրա, Վրաց ազնուականների շինութեան մէջ

ԽԱՆՈՒԹԸ ԿՈՒՆԵՆԱՅ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՆՈՐՈՅԹՆԵՐ

ՍԵՓԱԿԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՑ

ֆաբրիկային պրէյսկուրանտով,

ՆՈՅՆՊԷՍ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ:

(ա. օ.) առ. 166. 2—2

բոլոր գործակիցներին: Տէր Աստուծուն հաճելի եղաւ Նրանց աշխատանքը աջողութեամբ պսակել: Գոհունակութեան զգացմունքով կանգ եմ առնում Ես ռուսական պանծալի ազնուականութեան այդ սրբազան գործում մատուցած ծառայութիւնների վրա, ազնուականութեան, որի անշահախնդիր պատրաստակամութիւնը՝ հրաժարվել ճորտատիրական իրաւունքից՝ վկայված է 1861 թ. Գահի բարձունքից: Յիսուն տարի առաջ ազդարարված վեհ վերանորոգութիւնը ճանապարհ բացեց յետագայ օրէնսդրութեան համար՝ գիւղացիների վիճակի բարելաւման տեսակէտից:

«Հետևելով Իմ սրտին մօտ գործի մէջ Իմ հանգուցեալ Պապի և Իմ Ծնողների խելացի պատգամներին, Ես Ինձ նպատակ եմ դրել, ի վախճանի 1861 թւի խնդիրների, ստեղծել յանձին ռուս գիւղացու ոչ միայն ազատ, այլ և տնտեսապէս ուժեղ սեփականատիրոջ: Այդ նկատումներով՝ ի շարս գլխավոր պատասխանատուութեան վերացման, յետ գնման տուրքերի վերացման և գիւղացիական հողային բանկի գործունէութեան ընդլայնման՝ Ես բարւոք տեսայ վերացնել գիւղացիների իրաւունքների մէջ աւելի էական սահմանափակումները և դիւրացնել նրանց անջատումը համայնքից, նաև առանձին տնտեսութիւն կազմելը: Ընդ սմին միջոցներ են ձեռք առնված հիմնելու գիւղացիական միջավայրում մանր վարկ և տարածելու նրանում գիւղատնտեսական կատարելագործումներ և գիտելիքներ: Անցեալի աջողութիւնների մէջ Ես տեսնում եմ յետագայ զարգացման գրաւականը և համոզված եմ, որ կառավարութիւնը այսուհետև ևս ամեն ջանք գործ կը դնէ՝ կանօնաւոր ուղիով լուծելու շինական ազգաբնակութեան համար կարևոր այն հարցերը, որոնք առաջ են գալիս ժամանակի պահանջների համեմատ:

«Այժմ, ճորտ գիւղացիների ազատագրվելու 50-ամեակի օրը, Ես Իմ լիակատար երախտիքս եմ յայտնում բոլոր այն հաստատութիւններին, որոնք իրականացնում են 1861 թ. փետրվարի 19-ի վերանորոգութեան հիմունքում դրված խնդիրները: Հաստատ հաւատացած, որ այդ հաստատութիւնները անյոդդողդ կանգնած կը լինեն քաղաքացիական կարգ ու կանօնը պահպանելու հողի վրա Ռուսաստանի շինական վայրերում՝ քաղելով իրանց ոյժերը առ հայրենիքը տածած սիրուց և առ Նրա մեծ ապագան ունեցած հաւատից, մնում եմ ձեզ բարեացակամ»:

Իսկականի վրա Նորին Կայսերական սեփական ձեռքով գրված է՝

«ՆԻԿՕԼԱՅ»

Ցարսկօէ-Սէլօ, 19 փետրվ. 1911 թ.

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԸ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

19 փետրվարի

Պետերբուրգ.—Կազանի տաճարում հանդիսաւոր պատարագին ներկայ էին Կայսրը, Կայսրուհիները, Մեծ Իշխանները, Մեծ Իշխանուհիները, Թագաւորական Դերդաստանի անդամները, մինիստրների խորհրդի նախագահը և անդամները, Պետական Խորհրդի և Դումայի անդամները, շրջանային պետը և Պետերբուրգի նահ. զեմստվային կառավարիչները: Տաճարը լի էր աղօթողներով: Պատարագից յետոյ կատարվեց «Յաւերժ յիշատակ» Ալէքսանդր II Կայսրին՝ ընդհանուրի ծնկաչոքութեամբ:

Կայսրին Ձմերային պալատում բաղդ ունեցան ներկայանալ փետրվարի 19-ի բարենորոգման գործիչների ժառանգներից կոմս Ռօստօվցեվ, կամեր-իւնկէր Սօլօվեօվ, կոմսեր Ալէքսանդր, Սերգէյ և Միխայիլ Լանսկիները, Միլիւտին: Կայսրը ներկայացողներին արժանացրեց ողորմած խօսքերի:

Ցերեկվայ ժամը 2-ին շրջանային պետերը և զեմստվային կառավարիչները ժողովվեցին Ձմերային պալատի ընդունարանում: Եկաւ Կայսրը ուղեկցութեամբ Ստոլիպինի, պալատի մինիստրի, շքախմբի անդամների, Պետերբուրգի նահանգապետի: Կայսրն անցաւ և արժանացրեց Նրանց հարցուփորձի: Ստոլիպինը բարեմաղթութիւն արեց Կայսրի առողջութեան համար: «Ուրաները» արձագանքեցին ուժգին: Ապա եղաւ ճաշ:

Ժամը 3-ի մօտերը Նորին Մեծութեանը բաղդ ունեցան ներկայանալ Դումայի 51 գիւղացի անդամները: Կայսրը դիմեց Նրանց հետևեալ խօսքերով.

Շատ ուրախ եմ իմանալով ձեր նախագահից, որ դուք ինքներդ ցանկանում էք կանգնեցնել Ալէքսանդր II-ի արձանը եւ նրա վրա այնպէս լաւ խօսքեր մակագրել: Ես խորապէս զգացված եմ դրանով եւ սրտանց ձեզ բոլորիդ յայտնում եմ շնորհակալութիւն:

Ս. Յարութեան տաճարում բոլգաբական գաղութը կատարեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ Ազատարար Կայսրի համար:

Տաւրիկեան պալատի մեծ դահլիճում կայացաւ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ Դումայի 65 գիւղացիների նախաձեռնութեամբ: Հոգեհանգստի սկզբին ժողովվեցին Դումայի համարեա բոլոր անդամները, բացի սօց.-դեմօկրատներից, Պետական Խորհրդի անդամները, մինիստրների խորհրդի նախագահը, պալատի մինիստրը, զինուորական, ծովային, ֆինանսների, առևտրի, ճանապ. հաղ., արդարադատութեան մինիստրները, պետական կօնտրօլը և ուրիշները: Եւլօգի եպիսկոպոսը բազմաթիւ հոգևորականների հետ կատարեց գոհաբանական մաղթանք: Երբ Ալէքսանդր II Կայսրի տրօպիկական բոյսերով զարդարված բիւստը բացվեց, ներկայ եղողները երեք անգամ երգեցին ազգային օրհներգը: Մաղթանքից յետոյ Դումայի նախագահը դիմեց ներկայ եղողներին հետևեալ խօսքերով.

«Այսօր, երբ ամբողջ Ռուսաստանը տօնում է՝ ինչպէս մի մարդ՝ փետրվարի 19-ի մեծ օրվայ փայլուն տարեդարձը, ամենուրեք վերաուքվում են ուրախալի երախտագիտութեան աղօթքներ: Ռուս ժողովուրդը ակնածութեամբ գլուխ է խոնարհեցնում մեծ բարենորոգման հեղինակ Միապետի մաքուր յիշատակի առաջ: Պատմականօրէն պատրաստվեց փետրվարի 19-ի ակտը: Նա մարմնացրեց լաւագոյն ռուս մարդկանց սերունդների վեհ սպասելիքները, նա իր մէջ բիւրեղացրեց մեր հասարակական կեանքի բովանդակ իդէալիզմը, բայց և այնպէս Նա հանդիսանում է Կայսրի անձնական վսեմ քայլը, Նրա ինքնակալ կամքի ազատ ակտը, Նրա մեծ սրտի պոռթկումը: Ռուսաստանի պատմութեան մէջ թերևս գտնվեն շատ քիչ այդօրինակ դրամատիքական էպիզօտներ, ինչպէս համարեա միայնակ, մի բուռն կորովի հայրենասէրներով շրջապատված Միապետի այդ կռիւն է մութ ոյժերի և անհաշեկված շահերի միակուռ բանակի դէմ: Այդ կռւից Միապետը ելաւ յաղթող, ուժեղ իր հաւատով առ ժողովուրդը, իսկ բարենորոգման վախճանը ցոյց տուեց, թէ ով է ներկայանում Ռուսաստանի հզօրութեան իսկական պաշտպանը: Սակայն այդ ընդհանուր մեծ ժողովրդական տօնի մէջ մեր մասնակի համախմբումը յամենայն դէպս ունի մեծ նշանակութիւն: Այն տեղը, ուր մենք ժողովվել ենք, և ժամանակը, որի մէջ մենք ապրում ենք, և այսօրվայ ժողովի կազմը, որի մէջ կան նաև այնպիսիները, որոնց համար կէս դար առաջ հնչվեց ազատութեան աւետիքը, այս ամենը ակամայից յիշեցնում է մեզ մի ուրիշ մեծ ակտ, որ ներքին նմանութեամբ և պատմական ժառանգորդութեամբ կապված է այն դէպքի հետ, որ այժմ տօնում ենք մենք: «Ազատարար Կայսրին Պետական Դումայի շնորհապարտ գիւղացի անդամները 1861—1911 թ.»: Այսպէս է մակագրված արձանի ոտքերին: Այն ժամանակ՝ ճորտեր, այսօր՝ օրէնսդիրներ: Մի պատմական ամբողջ շրջան էր ընկած այդ աղիւսակների միջև, որ ջերմացած է փետր. 19-ի և հոկտ. 17-ի պայծառ ճաճանչներով: Ռուսաստանի նորագոյն պատմութեան երկու մեծագոյն ակտեր, որոնք անվերադարձ որոշում են մեր հայրենիքի յետագայ բաղդը: Անջատված կէս դարով, Նրանք ներքնապէս մօտ են իրար: Հոկտ. 17-ի ակտը ստեղծվեց իր ժողովրդին հաւա-

տացող Յարի ձեռքի մի շարժումով։ Նա հանդիսացաւ հին երանելի ակնկալութեան իրականացում։ Եւ նա հանդիպեց միևնոյն կարճատես կեղծ-մարգարէների երկիւղներին և նրանց նախազգուշացումներին, բայց վերջացաւ մեծահոգի գաղափարի յաղթանակով։ Փետրվարի 19 և հոկտեմբերի 17—դրանք երկու պատմական նշանաձողեր են միևնոյն ճանապարհին, դէպի սօցիալական արդարութիւն և քաղաքական ազատութիւն, դէպի Ռուսաստանի մեծութիւն և Միապետների փառքը տանող ճանապարհին»։

Գուչկօվի ճառից յետոյ դարձեալ երեք անգամ երգվեց «Տէր, պահեա զԿայսրն մեր»-ը։ Լսվեցին բարձրագոչ ուռաներ։ Յետոյ բոլորն էլ լուսանկարվեցին արձանի շուրջը։

«Բէգինա» հիւրանոցում տեղի ունեցաւ մայրաքաղաքի մամուլի խնճոյքը, որին ներկայ էին 500 մարդ։ Ներկայ էին արտասահմանեան մամուլի ներկայացուցիչներ։ Պատուաւոր նախագահ ընտրվեց Սեմենօվ-Տեանշանսկին. նախագահում էր Գրադօվսկին։ Արտասանվեցին շատ ճառեր ու բաժակաճառեր։ Հարց բարձրացաւ փետր. 19-ը դարձնել ազգային տօն։

Գիւղացիների ազատագրութեան օրը հանդիսաւոր կերպով տօնվեց նաև զէմստվային բաժանմունքում։ Յետոյ բարձրաստիճան անձերի ներկայութեամբ կատարվեց հանդէս, ուր մինիստրի օգնական Լիկօշինը արտասանեց ճառ պատմական մեծ տօնի առիթով։

Պետ. Հեռ. Գործ.-ը օրվայ տօնման մասին հեռագիրներ է ստացել պետութեան համարեա բոլոր քաղաքներից և բազմաթիւ գիւղերից։ Բոլոր ազգութիւնների եկեղեցիներում և աղօթատներում կատարվել են հանդիսաւոր մաղթանքներ։ Տրվել են ներկայացումներ, զբօսանքներ, զուարճութիւններ և այլն և այլն։

—

Բէլգրադ.—Սկուպշչինայի նախագահը Պետական Դումային սկուպշչինայի անունից ուղարկեց շնորհաւորական հեռագիր փ. 19-ի օրվայ առիթով։

—

Սարատով.—Իշխանութիւնների և ահագին թւով պատգամաւորութիւնների ներկայութեամբ բացվեց հանդէսով Ազատարար Կայսրի արձանը։ Դրված են 50 պսակներ։

—

Եկատէրինօդար.—Փետր. 19-ի յաւերժացման համար Դուման որոշեց 100,000 ռուբ.-ը վերցնել հիւանդանոցային տուրքերից ամենաաղքատ ազգաբնակութիւնից, բանալ այգեպանական դպրոց, հիմնել եօթ թոշակաւորների տեղեր։

—

Պետերբուրգ.—Առաջին հոգեհանգիստը Ազատարար Կայսրի դամբարանի վրա կատարել տուին գիւղացիական հաստատութիւնների ներկայացուցիչները։

Ս. Յարութեան տաճարում հոգեհանգիստներ կատարվեցին ներքին գործերի մինիստրութեան զեմստվային բաժնի, զեմստվօյի, ազնուականութեան, Պետական Դումայի անդամների նախաձեռնութեամբ։ Պետրո-Պաւլօվսկի տաճարում հոգեհանգիստներ կատարել տուին քաղաքային դուման, միացեալ ազնուականութիւնը, Պետերբուրգի վաճառականութիւնը։

Փետրվարի 19-ի նախօրեակին, համաձայն գործակալութեան զանազան քաղաքներից և գիւղերից ստացած հեռագիրների, հոգեհանգիստներ են կատարվել Ազատարար Թագաւորի և Նրա աշխատակիցների յիշատակին։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

18 փետրվարի

Լօնդօն.—Համայնքների պալատ։ Ա. Չեմբէրլէնը առաջարկում է պահել լորդերի պալատի անկախութիւնը իբրև երկրորդ պալատի։ Վիճաբանութիւնների ժամանակ տեղի ունեցաւ աղմկալի տեսարան. երբ օպպօզիցիայի լիդէր Բալֆուրը յայտնեց, թէ կառավարութիւնը մտադիր է կատարել մեծագոյն սահմանադրական փոփոխութիւն՝ կեղծիքի միջոցով, բարձրացաւ սոսկալի աղմուկ։ Բալֆուրը «կեղծիք» խօսքը յետ չը վերցրեց։ Չեմբէրլէնի առաջարկութիւնը մերժվեց։ Լորդերի պալատի veto-ի իրաւունքի վերացման օրինագիծն ընդունվում է 368 ձայնով ընդդէմ 243-ի։

—

Պարիզ.—Ֆրանսիական Թատրոնում Բերնշտէյնի պիէսի ներկայացման ժամանակ տեղի ունեցան աղմկալի ցոյցեր և ընդհարում ոստիկանութեան հետ։ Մի քանի մարդ վիրաւորված են։

—

Բուդապեշտ.—Աւստրիական պատգամաւորութիւն։ Գերմանիայի պատգամաւոր Դաւիդ, մատնանշելով թէ համբաւրգեան պետութիւնը հիմնել են գերմանացիները, ասում է, որ գերմանացիները հաւատարիմ կը մնան նրան և դրանով հանուր գերմանական աշխարհին ցոյց կը տան շատ մեծ ծառայութիւն, որովհետև Աւստրո-Ունգարիան միակ արգելարիքն է ընդդէմ պանսլավիզմի, որ առաջնում է գերմանական երկիրը գրաւելու դիտաւորութեամբ հարաւից և արևելքից։

Չեխ պատգամաւորները դժգոհութիւն են յայտնում այն պատասխանի առիթով, որ վերաբերում է սլաւօն բանւորներին Պրուսիայից աքսորելու հարցին։ Կլօֆաչը շտապ առաջարկութիւն է անում, որպէսզի կառավարութիւնը կտրուկ պատասխան տայ։ Պատգամաւորութեան փոխ-նախագահ Կօզլօվսկին պաշտպանում է առաջարկութիւնը լեհերի կողմից, չը կապելով նրան վստահութեան խնդրի հետ։

Առաջարկութիւնը մերժվում է բոլորի ձայներով ընդդէմ լեհերի և չեխերի։

—

Րիօ-դէ-Ժանէյրօ.—Լրագիրները հաղորդում են, որ երևան է հանված միապետական դաւադրութիւն պորտուգալական հանրապետութեան դէմ։ Լուրերին նայած, դաւադիրները մարդիկ են ուղարկել Լիսաբոն Բրագին և մինիստրներին սպանելու համար։ Պատուիրագրված է քննութիւն սկսել։

—

Վաշինգտօն.—Ներկայացուցիչների պալատը մերժեց այն բանաձևը, որով առաջարկվում է յանձնարարել Ամերիկայի ներկայացուցչին միջազգային խաղաղ կօնֆերէնցիային հարց բարձրացնել՝ կապելու միջազգային այնպիսի համաձայնութիւն, որ ուղղըված լինի պատերազմների դէմ, որոնք նպատակ ունեն տէրիտօրիալ նուաճումներ անել։

—

Տանժէր.—«Կուրիէր-դէ-Մէյը» հաղորդում է, որ ներքրդա ցեղի ապստամբվելու պատճառով արշաւանքի գնացին Մուլայ-Հաֆիզի զօրքերը, որոնք վարժվել են ֆրանսիական զինուորական միսիայի ձեռքով։

—

Կիէվ.—Կանանց բժշկական ինստիտուտի պրօֆէսօրների խորհուրդը որոշեց երկրորդ տարին թողնել աւելի քան 1,200 ունկնդրուհիների, որոնք չէին յաճախում դասախօսութիւններին և գործնական պարապմունքներին։

—

19 փետրվարի

Պարիզ.—Երէկ կայացաւ մինիստրների խորհրդակցութիւն դեկլարացիայի հարցի առիթով։

Յետագայ աղմկահեղ ցոյցերի առաջն առնելու համար Բերնշտէյնը ինքնակամ ռեպերտուարից հանեց իր պիէսը։

—

Լիսաբօն.—Սանտօրիարօյում այրվեց բամբակ մանելու գործարանը։ Բազմաթիւ բանւորներ մնացին փլատակների տակ։ Առ այժմ հանել են երկու մահամերձ և 8 ծանր վիրաւորվածների։

Լիսաբօնի լրագիրների ասելով, մինիստրութեան մէջ ճշտել են Րիօ-դէ-Ժանէյրօյում երևան հանված միապետական դաւադրութեան տեղեկութիւնը։

—

Աթէնք.—Պետերբուրգի Հեռ. Գործ. թղթակցի հետ խօսելիս Վէնիզելոսը յայտնեց, որ կրետական գործերով չէ զբաղվում, վկայեց Յունաստանի կօրեկտութիւնը, որ, հաւատացած է, արժանի գնահատութիւն կը ստանայ Թիւրքիայի կողմից. սահմանային միջադէպերը հարթում է թիւրք-յունական մասնաժողովը։ Վէնիզելոսը գոհ է յոյն-բուլղարական յարաբերութիւնների լաւանալուց, վկայում է ներքին հանգստութիւնը. կաբինէտը հաստատուն է։

Արտաքին գործերի մինիստր Գրիպարիսը թղթակցին յայտնեց, որ Յունաստանը բարեկամական յարաբերութիւններ է պահպանում բալկանեան բոլոր պետութիւնների հետ։ Սամօսում տեղի ունեցած յոյն-թիւրքական միջադէպը չէ կարող լուրջ բարդութիւններ ստեղծել։

—

Վաշինգտօն.—Սենատն ընդունեց $12\frac{1}{2}$ միլիօն դոլլարի յատկացումը՝ 1912 թւին նաւակատուցման համար, և Պանամայի ջրանցքը ամրացնելու օրինագիծը։

—

Վիէննա.—Բուդապեշտից վերադարձաւ կայսր Ֆրանց-Յովսէփը։

Ֆրանց-Ֆերդինանդի հիւանդութեան լուրը հերքվում է։

—

Բերլին.—«Նորդ-Դէյտ.-Ալգ.-Ցայտ.»-ը հաղորդում է. «Բերլինում պաշտօնավարող ֆրանսիական դեսպան Կամբօնը պաշտօնապէս յայտնեց արտաքին գործերի մինիստր Կրիւպպին, որ գերմանական կառավարութեան կողմից Կամբօնին տեղեկացված է, որ Կրիւպպին կարող է հաւատացած լինել Գերմանիայի բարեկամութեանը, ուր յոյս ունեն և ցանկանում են, որպէսզի Կրիւպպի օրօք պահվեն նոյն տեսակի լաւ յարաբերութիւններ, ինչպէս Պիշօնի ժամանակն էր»։

—

Փօնապէ (Կարօլինեան կղզիներ).—Պատերազմական գործողութիւնները ապստամբների դէմ աւարտվեցին։ Փետրվարի 9-ին Ջօկաջի ցեղը հնազանդութիւն յայտնեց։ Սպանութիւններ գործած 15 ապստամբներ հրացանի բերան առնվեցին, մնացած 426-ն ուղարկվեցին Եապ։

—

Լօնդօն.—Հնդկաստանի գործերի ստատս-սեկրետար Կրիւն անակնկալ հիւանդացաւ լորդ Մօրլէի մօտ ճաշելիս։

—

Բուխարեստ.—Պալատի համար ընտրվեցին 114 պահպանողականներ և լիբէրալներ, 10 պահպանողական-դեմօկրատներ։

—

20 փետրվարի

Պարիզ.—Ռուս գիւղացիների ազատագրութեանը նուիրած մի յօդուածում «Ժուրնալ-դէ-Դէբա»ն Կայսրի՝ գիւղացիներին ընդունելու և Գուչկօվի ճառի մէջ տեսնում է Ռուսաստանի պետական նոր կազմի ապացոյց և Ստօլիպինի կաբինէտի անցրած ագրարային օրէնքները համարում է նոյն տեսակ կարևոր և նոյնքան հետևանքներով հարուստ գիւղացիների համար, ինչպէս փետրվ. 19-ի հրովարտակը։

—

Հէլսինգֆօրս.—Փետրվարի 19-ի առիթով գեներալ-նահանգապետի ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ պատարագ Ուսպենսկի տաճարում։ Ռուսական գիմնազիայում գեներալ-նահանգապետի և երկրի ուրիշ բարձր պաշտօնեաների ներկայութեամբ կայացաւ հանդիսաւոր ցերեկոյթ, որ վերջացաւ ազգային երգով, որ կրկնվեց մի քանի անգամ։ Երեկոյեան եղաւ պաշտօնական ներկայացում Ալեքսանդրեան ռուսական թատրոնում, որի սկզբում 4 անգամ երգվեց հիմնը։ Ներկայացման վերջը ապօթէօզը յարուցեց հայրենասիրական մանիֆեստացիա։

—

Բերլին.—«Նորդ-Դէյտ.-Ալգ.-Ցայտ.»-ը Բարձրագոյն հրովարտակի առիթով ասում է. «Ի նկատի ունենալով գիւղատնտեսութեան ահագին նշանակութիւնը Ռուսաստանի տնտեսական կեանքում, գիւղացիների ազատագրութիւնը երկրագործութեան համայնական կարգերից հանդիսանում է մի դէպք, որ պէտք է չափազանց կարևոր հետևանքներ ունենայ, և խոստանում է դառնալ շատ նշանաւոր իրողութիւն նաև ռուս ժողովրդի կուլտուրական զարգացման համար»։

—

Պարիզ.—Խորհրդի նիստից յետոյ Մօնիսը այցելեց արտասահմանեան պետութիւնների ներկայացուցիչներին։

Այսօր կատարվեց Ֆրանսիայի ազգաբնակութեան միօրեայ վիճակագրութիւն։

—

Բերլին.—«Նորդ-Դէյտ.-Ալգ.-Ցայտ.»-ը Բաղդադի երկաթուղու առիթով ասում է, որ Թիւրքիայի և գերմանական ընկերութեան միջև կատարվող միակողմանի բանակցութիւնները անհնարին են. եթէ Անգլիան ցանկանում է հանդէս գալ երկաթուղագծի հարցում, նա պէտք է իր ցանկութիւնները յայտնէ 2 պայմանագրեալ կողմերին։

Վիէննա.—Կայսրը ընդունեց բուլղարական Թագաւորին, որ շնորհակալութիւն յայտնեց ծննդեան օրվայ առիթով շնորհաւորելուն համար։

—

Կանկալ (Բրէտան).—Նաւատէրերի և բանւորների միջև սկսված վէճի պատճառով՝ անկարգութիւնների ժամանակ ժանդարմների հետ ընդհարվելիս վիրաւորվեցին 20 մարդ, ծանր կերպով՝ 2 հոգի։ Եկան զօրքեր։

—

Խարբին.—Համաճարակի սկզբից մեռել են 1509 հոգի, որոնցից 40-ը եւրոպացիներ են։

—

(Լրագիրներից)

Մեծ պասի առաջին շաբաթում Տաւրիկեան պալատում տեղի կունենայ առանձին կարևոր խորհրդակցութիւն։ Ամբողջ կազմով ժողովվելու են բիւջէտային, ֆինանսական և պետական պաշտպանութեան մասնաժողովները։ Նիստում ներկայ են լինելու Պ. Ա. Ստօլիպինը, զինուորական մինիստր Սուխոմլինօվը, ծովային մինիստր Վօէվօդսկին, ֆինանսների մինիստր Կօկօվցեվը, պետական կօնտրօլ Խարիտօնօվը և արտաքին գործերի մինիստր Ս. Սազօնօվը։ Նախագահելու է բիւջէտային մասնաժողովի նախագահ Ալեքսէենկօն։ Բացի դրանից մասնակցելու են Դումայի նախագահ Գուչկօվը, իշխ. Վօլկօնսկին և Կապուստինը։

Այս առանձին խորհրդակցութիւնը լինելու է գաղտնի։ Արտաքին գործերի մինիստրը Բարձրագոյն թոյլտւութեամբ մի շարք կարևոր յայտնութիւններ է անելու արտաքին քաղաքականութեան մասին։

—

Վիէննա.—«Giornal d'Italia»-ն ասում է, որ Տրիպօլում տիրող դրութիւնը պարտաւորեցնում է Իտալիային գործել անյապաղ։ Ծովային մինիստրը երէկ հարց է ստացել Սան-Ջուլիանօյից, թէ պատրա՞ստ է արդեօք նաւատորմը։ Կարծում են, որ Իտալիան շուտով կը ձեռնարկէ վճռական քայլի, հակառակ Անգլիայի բողոքի, որ Տրիպօլի գրաւումը անուանում է կողոպտում։

—

Բուէնօս-Այրէսում և Պարագվայում (Հարաւային Ամերիկա) բռնկվել է յեղափոխութիւն, որի գլուխ կանգնած է Բէկկէլը ներքին գործերի նախկին մինիստրը։ Բանւորները պաշտպանում են յեղափոխականներին։

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

19 փետրվարի

Թէհրան.—Մէջլիսի հանդիսաւոր նիստում բարձր հոգևորականութեան ներկայութեամբ խնամակալը երդում տուեց և յայտնեց, որ մէջլիսի մեծամասնութեան հաւանութեամբ կաբինէտ կազմելու գործը յանձնված է Սիփեհդարին։

—

Ուրմիա.—Որովհետև ակցիզային վարչութիւնը փորձեց տուրք առնել մի թիւրքահպատակից, միջադէպ առաջացաւ թիւրքաց հիւպատոսի և ակցիզային վարչութեան միջև։

Սօուջ-Բուլաղի նահանգապետ Բասիրուս-Սալթանէի մեկնումը հանդիսա-

ՖԷԼԻԷՏՕՆ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ «ԴԱՒԱԴԻՐՆԵՐԸ»

Զարմանալի բան...

Կարծես, ճակատագրի մի յիմար խաղ լինի այդ. ծնվում, ապրում, մեծանում են մարդիկ, գիր ու գալամ են սովորում, գըրքեր են գրում, գրքեր են տպում, հազարաւոր օրինակներով ծախում, գրողի և հեղինակի անուն են ստանում և... մի դժբաղդ օր դուրս է գալիս, որ նրանց ոչ ոք չէ հասկանում։

Ահա այդ ողբերգական դրութեան մէջ է գտնվում վերջերումս հայ գրող Շիրվանզադէն։

Մարդը «Հօրիզոնի» № 22-ում մի յօդուած է գրել, ո՛չ հասարակ յօդուած, ոչ, այլ մի յօդուած, որի մէջ նա «շօշափել է մի սկզբունքային խնդիր»։

Եւ... և նրան չեն հասկացել։

Գուցէ կարծէք թէ նրան չեն հասկացել, որովհետև նա գրել է խրթին և խոր փիլիսոփայական ոճով, որով սովորաբար գըրվում են բոլոր «սկզբունքային յօդուածները»։

Իսկի էլ չէ։

Շիրվանզադէն երդվում և հաւատացնում է մեզ, որ ինքը այդ յօդուածը գրել է՝—«Մանուկներին անգամ հասկանալի ոճով»։

Բայց եկէք ու տեսէք, որ նրան էլի չեն հասկացել։

Եւ ոչ միայն չեն հասկացել, այլ—ո՛վ չար բաղդ—նրա այդ մանկական ոճով գրած յօդուածը, սկզբունքային յօդուածը «աղաւաղել են, տակն ու վրա են արել»։

Գուցէ դուք կարծէք, որ գրող Շիրվանզադէն անհասկանալի է մնացել միայն իր ոսոխների, թշնամիների, դաւադիր հակառակորդների կողմից։

Ո՛չ, երանի չէր որ այդպէս լինէր։

Բայց, ո՛վ սարսափ, բանից դուրս է գալիս, որ նրան չէ հասկացել, նրան աղաւաղել և տակն ու վրա է արել նոյնիսկ բժիշկ Աղասարեանը, այն Աղասարեանը, որին, ինչպէս գրում է Շիրվանզադէն, ինքը յարգել է «ծանօթութեան առաջին օրից», «մի մարդ «որն երբէք չէ ղեկավարվել անմաքուր մօտիվներով»։

Դէհ, ասացէք խնդրեմ, միթէ սա մի տրագեդիա չէ մի գրողի համար. թշնամի թէ բարեկամ, մաքուր թէ անմաքուր մօտիվներով ղեկավարվող անձինք, բոլորը, բոլորը խօսք խօսքի տուած երդվել են չը հասկանալ Շիրվանզադէին...

Սակայն Շիրվանզադէն վճռում է, ինչ գնով էլ լինի, հասկանալի դառնալ. և նա այս անգամ նորից առնում է ձեռք գրիչը, և «Հօրիզոնի» № 25-ում նորից գրում է. գուցէ դուք կարծէք, թէ դարձեալ մանուկների ոճով. ոչ. այս անգամ, ինչպէս նա խոստովանում է, գրում է «աւելի պարզ ոճով», այսպէս ասած «նորածինների ոճով», բայց վախենալով որ դարձեալ կարող են իրան չը հասկանալ, նա միաժամանակ դիմում է ֆելյետօնների ոճաբանութեանը գրում է «աւելի կտրուկ ոճով»։

Գրում է և... սպասում հետևանքին. սակայն, ո՛վ զարմանք, նրան դարձեալ չեն հասկանում։

Ահա այս վերջին յուսահատական փորձից յետոյ միայն Շիրվանզադէն իրան մի հարց է տալիս.

— Իսկ եթէ սա մի արշաւանք է իմ դէմ, ինչ է սրա իսկական պատճառը։

Եւ երկար, շատ երկար այդ հարցի շուրջը մտածելուց յետոյ՝ գալիս է այն անժխտելի եզրակացութեանը, որ սա, ճիշդ որ, մի արշաւանք է և այն էլ ինչ արշաւանք։

Եւ ահա այդ ճակատագրական րօպէից գրող Շիրվանզադէի աչքերի առաջ պատկերանում է այսպիսի մի եղեռնագործական տեսարան, որ նա նկարագրում է «Հօրիզոնի» № 34-ում։

Այնտեղ՝ անկիւններում թագնված են մի շարք մարդիկ, որոնք վճռել են թունաւորել նրա դառն օրերը։

Եւ այդ նոյն մարդիկ շաբաթ ու կէս անմաքուր ջուր են թափում նրա գլխին։

Նրանք, թագնված այդ անկիւններում, սպասում են միայն այն րօպէին, որ Շիրվանզադէն թևերը յետ քաշի, բռունցքները ամրացնի և աջ ու ձախ հարուածներ տայ իրանց, որպէսզի սրանք բռնեն և... խեղդեն Շիրվանզադէին...

Եւ ժամ ժամի ետևից Շիրվանզադէն, բռնված՝ իր դէմ սարքված դաւադրական այս զարհուրելի միրաժից, հարց է տալիս իրան.

— Ի՞նչ է այս սոսկալի արշաւանքի պատճառը։

Եւ հարցը վճռվում է շատ հեշտ.

Նրանք՝ անկիւններում թագնված այդ դաւադիրները՝ որոշել են վարկաբեկ անել իրան մի այնպիսի ժամանակ, երբ նա՝ Շիրվանզադէն ցանկանում է տօնել... իր գրական գործունէութեան յօբելեանը։

Ճիշդ է, պ. Շիրվանզադէն այս վերջին բառերը պարզ չէ ասում, այլ քօղարկում է ուրիշ ֆրազով, բայց մենք հօ երեխաներ չենք, որ չը հասկանանք նրա գործածած «մի այնպիսի ժամանակ» բառերի միտքը։

Այժմ մի հարց. արդեօք գոյութիւն ունի մի այնպիսի բուտուրլինեան դաւադրութիւն, որպիսին պատկերացնում է իրան պ. Շիրվանզադէն։

Ես, որ, ըստ պ. Շիրվանզադէի, մտել եմ այդ սարսափելի դաւադիրների շարքի մէջ, ես կարող եմ հանգստացնել նրա գրգռված նեարդերն ու երևակայութիւնը, յայտարարելով ի լուր ամենեցուն, որ այդպիսի բան չը կայ և որ ի զուր է պ. Շիրվանզադէն կարծում, թէ մենք, բան ու գործ թողած, զբաղված ենք նրա անձնաւորութեամբ, յօբելեանով և այլն և այլն։

Շիրվանզադէն իմ աչքում միշտ էլ եղել է և է մի շնորհալի հայ գրող. և այնքան, որքան որ Շիրվանզադէն հայ գրականութեան մէջ մնացել է գրող, նա իմ կողմից և շատերի կողմից, որպէս հայ ընթերցողի, վայելել է միայն յարգանք։

Սակայն...

Սակայն ամեն անգամ, երբ գրող Շիրվանզադէն, թողած գեղեցիկ գրականութիւնը, իջել է հրապարակ որպէս հրապարակախօս, հասարակական, քաղաքական, հանրային, թատրօնական և այլ հարցեր վճռող, սկզբունքային խնդիրներ շօշափող, ես ամենայն իրաւամբ նրան ասել եմ

— Стопъ!

Եւ գիտէք ինչու. որովհետև ես համոզվել եմ, որ այդպիսի հարցերով հրապարակ գալը վեր է Շիրվանզադէի խելքից, նրա պատրաստութիւնից, նրա շնորհքից։

Իսկ Շիրվանզադէն նեղացել է, բարկացել, վիրաւորվել. նա միջից կէս է լինում, երբ նրան ասում ես.

— Պ. Շիրվանզադէ, հրապարակախօսութիւնը, պօլիտիկան, փիլիսոփայութիւնը, սկզբունքային խնդիրները քո բանը չեն. դու վիպասան ես՝ գրիր քո վէպերը, շնորհքով դրամատուրգ ես՝ գրի՛ր դրամաներ. մենք կը կարդանք քեզ, կը լսենք քեզ, կը տեսնենք քեզ և կասենք՝ առա՛ջ ես գնացել թէ յետ, լա՛ւ ես ըմբռնել թէ վատ, մարսել ես թէ ոչ։

Այսինքն ճիշդ այնպէս, ինչպէս հայ հասարակութիւնը վարվել է գրող Շիրվանզադէի հետ մինչև նրա Պարիզ գնալը։

Բայց ահա այստեղ անշնորհք հրապարակախօս Շիրվանզադէն ամեն անգամ եկել է ինքը իր գրչով, իր ձեռքով տապալելու գեղարուեստագէտ-գրող Շիրվանզադէին։ Մի բան, որ մենք՝ նրա կարծեցեալ դաւադիրներս՝ չենք ուզեցել որ լինի։

Չը գիտեմ ինչու, հայ գրողների, հայ բանաստեղծների, վիպասանների, դրամատուրգների մեծամասնութեան համար հրապարակախօսութիւնը մի ցաւ է, մի հիւանդութիւն։

Ամեն մի հայ բանաստեղծ, վիպասան կարծում է, որ ինքը և՛ հրապարակախօս է, և՛ քննադատ, և՛ հասարակական գործիչ, և՛ քաղաքական, և՛ կրօնական, և՛ գիտնական հեղինակութիւն։

Ոչ միայն կարծում է, այլ և հաւատացած է, համոզված դրա մէջ։

Վերցրէք հէնց «Հօրիզոնը», որի շուրջը բոլորած են մեր մի շարք գրողները, բանաստեղծներ. դրանցից ամեն մեկը իրան մի-մի Բիսմարկ, Բրանդէս, Կանտ, Մարքս, Տէն է երևակայում և, հեծած հրապարակախօսական Պեգասը, նետվում է թերթի առաջին երեսը։

— Քաղաքականութիւն էք ուզում, ահա

նում է թիւրքական խնդիրների հետեւանք։

Թէհրան.—Ռուսական միսիայի եկեղեցում պաշտօնեաների, Թիւրքաց, անգլիական, ֆրանսիական դեսպանատների ներկայացուցիչների և ռուսաց գաղութի ներկայութեամբ հոգեհանգիստ կատարվեց Սպահանում վախճանված ռուսաց հիւպատոս Բօգօեավլենսկիի դագաղի վրա։ Մարմինն ուղարկվեց Ռուսաստան։

Կ. Պօլիս.—Ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ տեղեկութիւններ են ստացվել, որ ալբանացիների մէջ լուրջ յուզմունքներ են սկսվել։ Սկիւտար են ուղարկվում զօրքեր և թնդանօթներ։

Կ. Պօլիս. — Աւստրօ-ունգարական դեսպան Պալլավիչինին մեկնեց Վիէննա։

20 փետրվարի

Թէհրան.—Հանդիսաւորապէս բացվեց ռուսաց գեներալ-հիւպատոսարան։

Պարիզ.—Մօնտօլօն պարտիզում անձնասպան եղաւ Մահմէդ-շահի նախկին ադիւտանտ Ալիխանը։ Իր ժամանակին յայտնի «գեն.-ադիւտանտ» Շապշալի հետ Ալիխանը աչքի ընկնող դեր էր խաղում րէակցիօն շարժման մէջ։ Զրկվելով պալատական շքեղ դրութիւնից, Ալիխանը հասաւ մուրացիկի աստիճանին։

Սալօնիկ.—Մակեդօնացի կուցօվլախները վճռեցին վճռական կռիւ սկսել յունաց պատրիարքի դէմ, որպէսզի եպիսկոպոսներ ձեռնադրվեն իրանց միջից և եկեղեցական լեզուն դարձվի կուցօվլախերէնը։ Այդ նպատակով Կ. Պօլիս է մեկնում մի պատգամաւորութիւն, որ պատրիարքից պահանջելու է հաւասարեցնել Մակեդօնիայի կուցօվլախ ազգաբնակութեան և սերբերի իրաւունքները։ Մերժման դէպքում կուցօվլախները մտադիր են օգնութեան համար դիմել երիտասարդ Թիւրքերին, անջատվել յունական եկեղեցուց և կազմել կուցօվլախի էկզարխութիւն։

(Լրագիրներից)

Կ. Պօլիս—Փետրվարի 14-ին պատգամաւորների պալատում սկսվեցին բիւջետային վիճաբանութիւնները։

Նիստը չափազանց աղմկալի էր։ Օպպօզիցիայի հռետորները անսովոր խստութեամբ քննադատում էին նախահաշիւը։ Պատգամաւոր Կօսմէտին Թաքսիմի զօրանոցների վաճառման գումարը գտնում է չափազանց քիչ և բացագանչում է. «Այդպէս են վարվում պետական սեփականութեան հետ միայն աւազակները, ես կասեմ աւելին՝ վայրենի գազանները...»։

Հակկը փաշայի պահանջով, հռետորը յետ վերցրեց իր խօսքերը։ Օպպօզիցիայի լիդեր Լիւթֆի-բէյը մանրամասն քննադատեց ելևմուտը և պատնեց կաբինետին մի շարք հարցապնդումներով, մեղադրելով շրջունակ ֆինանսների մինիստրին և կաբինետին բարբարոս քաղաքականութիւն վարելու մէջ։ Հռետորն ասաց, որ նա գիտէ, որ մի շարք գեղծումների մէջ կողմնակի ճանապարհով մասնակցել է նաև Ջաւիդ-բէյը։

Կաբինետի անդամների տրամադրութիւնը ճնշված է։ Ղեկավար երիտասարդ Թիւրքերի մէջ տիրում է յուզմունք։

Կ. Պօլիս.—Նախկին մինիստրներ Հալաճեան էֆէնդին և Խալիլ-բէյը նշանակվեցին օսմանեան բանկի Կ. Պօլսի խորհրդի անդամներ, համաձայն Բ. Դրան՝ բանկի հետ կապած պայմանի։

Լօնդօն.—Համայնքների պալատում Գրէյը, պատասխանելով Թիւրքիայում տիրող դրութեան մասին արած հարցապնդման, ասաց. «Ոչ մի հիմք չը կայ ենթադրելու, թէ անգլիական կառավարութիւնը դէպի Թիւրքիայի նոր ռէժիմը վերաբերվել է թշնամաբար։ Ճիշդ է, Մակեդօնիայում տեղի ունեցան անհաճելի միջադէպեր, որ իր ժամանակին դրդեցին Անգլիային խիստ քննադատութեան. բայց Թիւրքաց կառավարութիւնը արդէն ձեռք է առել անհրաժեշտ միջոցներ։ Մակեդօնիայի խաղաղ զարգացումը անհրաժեշտ է հէնց իր օսմանեան պետութեան հանգստութեան համար»։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

19 փետրվարի

Վլադիվօստօկ.—Տեղումս ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, չին ժողովրդական յայտնի գործիչ բժիշկ Սունեանսէնը Հօնգկօնգի կլուբում ճառ արտասանեց Չինաստանի արքի կացութեան մասին։ «200-ամեայ յեղափոխութիւնը,—ասաց նա,—իր վախճանին է հասնում. զօրքը և նաւատորմը, որոնք ատում են մանջուրացիներին, ժողովրդի կողմն են։ Յեղափոխականների ֆինանսները խոշոր են, բոյէն՝ յարմար։ Յեղաշրջումը կարճ ժամանակի հարց է։ Նա անհրաժեշտ է. հակառակ դէպքում մեծ պետութիւնները շուտով կը բաժանեն Չինաստանը»։

20 փետրվարի

Տօկիօ.—Պալատ։ Նացիօնալիստները խստագոյնս մեղադրում են կառավարութեանը նրա համար, որ Եապօնիան Ամերիկայի հետ պայմանագրով պարտաւորվել է պահել բանւորական գաղթականութեան սահմանափակումները։ Օպպօզիցիան դրանում տեսնում է ազգի արժանապատւութեան ստորացում։

(Լրագիրներից)

Խարբին.—Փոխարքան տեղեկացրեց Պէկին, որ եապօնացիները պատրաստվում են գրաւել Մանջուրիան։ Փոխարքան խնդրում է պարզել դիպլօմատիական ճանապարհով, թէ ինչու են առաջ շարժվում եապօնական զօրամասերը Կօրէայում դէպի Մանջուրիայի սահմանները։ Ազգաբնակութիւնը յուզված է։ Փոխարքան խնդրում է զօրքեր ուղարկել։

Խարբին.—Ջան-Ջունում ժանտախտի բարակների տեսքով եապօնացիները փութանակի կառուցանում են հրակայական զօրանոցներ։ Եապօնացիների մէջ յամառօրէն խօսում են, որ շուտով յուզմունքներ կը սաղեծվեն Չինաստանում։

Խարբին.—Բլագօվէշչէնսկից հաղորդում են, որ Ամուրից մինչև Այգուն չինական քաղաքներում և Սախալինում տիրում է ռուսներին թշնամական տրամադրութիւն։ Սահմանը փակելու մէջ չինացիները տեսնում են քաղաքական քայլ, հրաժարվում են առեւտուր անել ռուսների հետ, խօսում են մօտաւոր պատերազմի մասին։

Խարբին.—Ջան-Ջունից Խուլանչէն գնացած 700 մարդուց բաղկացած զօրամասը ժանտախտին 595 զոհեր տուեց։ Մնացածները սարսափահար փախան։ Հրամանատարը անյայտացել է։

Խարբին.—Պէկինում, կայսերական պալատում մնացել են միայն պալատական գոգի զինուորներից առանձին ընտրութեամբ։ Խնամակալը անձամբ հսկում է մանկահասակ կայսրի կեանքի վրա։ Դիպլօմատիական շրջաններում խօսում են յամառութեամբ, թէ մօտիկ ապագայում տեղի է ունենալու պալատական յեղաշրջում։

«Pekin Times» լրագիրը ներկայ դրութիւնը նմանեցնում է 1900 թ. դրութեանը և վկայում է, որ այժմ դրութիւնը աւելի վատթարացել է, որովհետև ներկայումս ամբողջ Չինաստանը պատրաստ է ապստամբելու և զարմացնել աշխարհին յեղափոխութեամբ։

Հեռաւոր Արևելքի մամուլը լի է երկիւղի լուրերով բօկսէրների շարժման հնարաւորութեան վերաբերութեամբ և նախազգուշացնում է մեծ պետութիւններին, թէ անհրաժեշտ է հոգալ իրանց հպատակների պաշտպանութեան մասին։

ԺԱՆՏԱԽՏ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

19 փետրվարի

Կ. Պօլիս.—Ջէդդայում երևան են եկել ժանտախտի և խօլերայի 4 մահվան դէպքեր։

Պէկին.—Համաճարակը չափազանց զարգանում է ամբողջ Շանդունեան գաւառում։

Օդեսսա.—Դոնիս-Մենիկյա արուարձանում երևան եկավ ժանտախտի մէկ դէպք, որը և հաստատվեց բակտէրիօլօգիական քննութեամբ։

ԹԱԼԱՆՎԱԾ ԵՒ ԱՒԵՐՎԱԾ ԳԻՒՂԵՐ ՂԱՐԱ-ԴԱՂՈՒՄ

Բագու, 18 փետրվարի

Ղարադաղի աղէտի մասին հետեւեալ լրացուցիչ տեղեկութիւններն են հաղորդում մեր ստացած վերջին նամակները։

Երբ այստեղ լուր ստացվեց Ղարադաղի դէպքերի մասին, անմիջապէս տողերիս գրողը մի հեռագրով դիմեց Ատրպատականի Թեմակալին, բացատրական ղարադաղցիների կողմից, ճշգրիտ տեղեկութիւններ ստանալու եկեղեցութեան մասին. այսօր ստացվեց Թեմակալի ուղարկած տեղեկութիւնները նամակով, որով յայտնում է, որ ճշմարիտ է Ղուլուղի գիւղի աղէտի լուրը, թէև մանրամասնութիւնները չը կան նամակի մէջ։

Ատրպատականի Թեմակալը այդ առիթով դիմել է նահանգապետին, որ շուտափոյթ կարգադրութիւն անէ և կտրուկ միջոցներ ձեռք առնէ. բայց, ըստ երևոյթին, նահանգապետը անուշադիր է վերաբերվում. դրանից յետոյ անձամբ ներկայանում է նահանգապետին Թեմակալ եպիսկոպոսը և պարզում իրերի դրութիւնը, աւելացնելով, որ եթէ կառավարութիւնը կտրուկ միջոցների չը դիմէ, Ղարադաղի հայերի դրութիւնը չափազանց վտանգված կը լինի։ Նահանգապետը խոստանում է շուտով ուժեղացրած զօրախումբ ուղարկել աղէտի կազմակերպիչներին ձերբակալելու և Թաւրիզ բերելու համար։ Զօրախմբին մասնակցում է և Ջհանգիր-բէկ Բէյվանցին։

Բացի այդ, երկու նոր ստացված նամակներ ևս լոյս են սփռում դէպքերի վրա։ Այդ նամակները նկարագրում են, որ Ղուլուղի դէպքերից բացի թալանել և աւերել են նոյնպէս Լումա հայ գիւղը, ուր նոյնպէս մարդկային զոհեր են եղել։ Գիւղը ամբողջապէս աւերված է և բնակիչները փախել են ուրիշ գիւղեր, որոնք ձմեռվայ պաշար չունեն. իսկ ձմեռը աւելի և աւելի է վատթարացնում տառապեալների դրութիւնը։

Փորձ է արվել և Քալալա հայ գիւղը թալանելու, բայց չէ աջողվել։ Ասադուլլահ խանը իր հրոսակներին ուղարկել է յիշեալ գիւղը և մեծ տուգանք պահանջել. այն ինչ գիւղացիք զինաթափ են արել նրանց բոլորին և դուրս արել գիւղից. սակայն դիւրահաւատ գիւղացիք հաւատալով հրոսակների ազնիւ խօսքին՝ նորից դրանց են վերադարձնում ձիերն ու զէնքերը, բայց ձիաւորները գերք են մանում և գնդակի բռնում գիւղը. երկու կողմից խիստ հրացանաձգութիւն է եղել, որի ընթացքում վիրաւորվել է մի կին. բայց և այնպէս հրոսակներին չէ աջողվում գիւղ մանել և թալանել։

Ամբողջ գաւառում դրութիւնը վտանգաւոր է։ Դէզմար գաւառի գիւղերն աւելի են վտանգված. իսկ ճանապարհները դէպի Թաւրիզ փակ են սաստիկ ցրտերի և ձիւնի պատճառով։ Աղէտեալներին օգնութիւն հասցնել անհրաժեշտ է, որովհետև առանց այն էլ աղքատ գիւղացիները բոլորովին մերկացել են։

Նորից Թիֆլիսաբնակ, Բագուի հայրենակիցների և սրտացաւ անձերի ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում՝ չը զլանալ շուտափոյթ օգնութիւն հասցնելու։ Գանձված գումարները փոխադրել Բագու եղբարք Թումանեանների հասցէով. Торговый Домъ Братья Туманянцъ.

Ալէքսանդր Մելիք-Աղաջանեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՃՈՐՏԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ*)

Պետրոս Մեծի կանոնաւոր զօրքի հիմնադրութիւնը և հարկային սիստեմի փոփոխումը զանազան պատճառներով աւելի նպաստեցին թէ գիւղացիների, թէ ստրուկ-խօլօպների դրութեան վատթարացման, իսկ նրա յաջորդների ժամանակ, երբ ծառայող ազնուականութիւնը աւելի ոյժ ստացաւ իր քմահաճոյքով փոփոխելով գահակալներին, գիւղացիները խսպառ կորցրին իրանց անուանական ազատութիւնը, դառնալով սոսկ ստրուկներ։ Այսպէս՝ 1730 թւին ոչ-ազնուականներին արգելվում է հողեր ձեռք բերելը. 1741 թւին գիւղացիները, որպէս կամաւորներ, նոյն իսկ ազատվում են ամենահպատակութեան երդումից. 1747 թւին հողատէրերը իրաւունք են ստանում վաճառել գիւղացիներին. 1760 թւին օրէնքով գիւղացուն հողատէրը կարող էր իր կամքով Սիբիր քշել և այլն. հողատէրերի այդ արտօնութիւնները աւելի մեծ ծաւալ են ստանում Եկատերինա Մեծի օրով։ Փիլիսօփայ-էնցիկլօպեդիստների այդ խոնարհ աշակերտուհու օրով ճորտութիւնը հասնում է իր գագաթնակէտին, որ հասկանալի կը դառնայ, թէ որո՞նց շնորհիւ Պետրոս III-ի կինը տիրացաւ գահին։

Ի տրիտուր ազնուականութեան մատուցած՝ ծառայութեան Եկատերինան ազատեց նրանց պարտադիր ծառայութիւնից... Բայց մոռացաւ յետ վերցնել դրանց գիւղացիներին. չէ՞ որ գիւղացիների վրա տիրապետելը պայմանաւորվում էր նրանով, թէ ազնուականը կրում է պարտադիր ծառայութիւն։ Եկատերինայի օրով աւելացաւ և ճորտերի թիւը, քանի որ նա սկսեց լայն չափով արքունի հողերը և գիւղացիները բաժանել պետական անձանց կամ իր սիրականներին։ Պատմաբան Վ. Ի. Սեմեվսկիի ասելով՝ Եկատերինայի բաժանած գիւղացիների թիւը հասնում էր մէկ միլիոնի։ Այդ ընծայաբերութիւնը շարունակվում է և նրա ժառանգների օրով. Պաւել I-ի թագադրութեան օրը պալատականները ստացան նուէր 100 միլիօն դեսեատին հող և 100,000 գիւղացի։ Եւ թէև Պաւել I-ը օրէնքով սահմանել էր մի քանի դիւրութիւններ գիւղացի ճորտերի վերաբերեալ,—օր. միայն 3 օր բանել հողատիրոջ օգտին, իսկ 3 օրը իրանց օգտին,—սակայն հողատէրերը այնքան ոյժ էին ստացել, որ անտես էին անում բոլոր օրէնքները։

Այստեղ բերում ենք ժամանակակից թերթից (1797 թւի) մի քանի յայտարարութիւններ, որոնցից պարզ կերևայ ճորտերի դրութիւնը.

«Ծախվում է մի լակէյ, 25 տարեկան, իր կնոջով և երեխայով. լաւ ձիւնակ է նոյնպէս, գիտէ ածիլել և արիւն բաց թողնել. կինը կարող է լաւ ազախին լինել։ Նոյն տեղը ծախվում է մի լաւ կառք»։

«Ծախվում է 17 տարեկան մի աղջիկ. տեսնել կարելի է և գնի մասին պայմանաւորվել այս-ինչ տեղը»։

«Մի ընտանիք, այրը դերձակ՝ 45 տարեկան, կինը լուացարար՝ 30 տարեկան, աղջիկը 18 տարեկան, լաւ կրուժեվա անող, և մէկ տղայ 5 տարեկան—ծախվում են 600 ռուբլով»։

«Ծախվում է կանացի և տղամարդկանց վարսավիր. լաւ հասակ ունի և գեղեցիկ տեսք, 27 տարեկան. նրա կինը 24 տարեկան, նոյնպէս սիրունատես, և 3 տարեկան զաւակով. վերջին գինը 1,000 ռ.»։

«Ծախվում են 2 դերձակ, մի-մի կօշկակար, ժամագործ, խոհարար, կառետ շինող, փորագրիչ, 2 կառապան. նոյն տեղը ծախվում են 3 ջահել ձի, 50-աչափ թազիներ»։

«Ծախվում է մի աղջիկ լաւ քարգահ անող. նոյն տեղը ծախվում են բրիլիանտէ իրեր» և այլն։

Եկատերինայի օրով բայց և սկսվում է ճորտութիւնը վերացնելու առաջարկը։ Առաջին անգամ նորաստեղծ ազատ կայսերական տնտեսական ընկերութիւնն է իր ձայնը բարձրացնում այդ հիմնարկութեան վնասակարութեան մասին՝ սոսկ տնտեսական տեսակէտից, պատճառաբանելով՝ որ միայն ազատ աշխատանքն է արդիւնաւոր, որ ստրկական դրութիւնը արգելք է հանդիսանում երկրի առաջադիմութեան։ Նովիկօվի երգիծաբանական թերթերը սուր լեզուով պախարակում են ստրկութիւնը, Ֆօնվիզինի կօմեդիաները վկայում են, որ ճորտութիւնը այլանդակում է հէնց ճորտատիրական տարրի պատկերը, բայց վրա է հասնում ֆրանսիական մեծ յեղափոխութիւնը իր տերրորով և Եկատերինան վախեցած դրանով սկսում է հալածանք ազատասէրների դէմ։ Առաւել խիստ պատիժ են կրում սատիրիկ թերթերի խմբագիր Նովիկօվը, որ աքսորվում է Շլիսելբուրգ, և Ալ. Ռադիշչեվը (տես մեր պատկերը), որը իր բողոք-գրքի համար աքսորվում է Սիբիր, իսկ գիրքը արգելքի տակ է մնում... մինչև 1905 թիւը։

Այնուհետև ազատասէրները մի քիչ կենդանանում են Ալէքսանդր I-ի գահ բարձրանալու ժամանակ, բայց ի զուր։ Երբ սկսվում են Նապօլէօնեան պատերազմները և ռուս երիտասարդութիւնը աւելի մօտիկից է ծանօթանում եւրօպական կարգերի հետ, սկըսվում է մի նշանաւոր ազատագրական շարժում, որը իր ծրագրի մէջ մտցնում է և ճորտութեան ոչնչացումը։ Բայց «չար քամին» ըստ Պուշկինի ցրեց այդ խումբը՝ յայտնի «դեկաբրիստներ» անունով։ Այդ խմբի բանաստեղծներ Պուշկինը (երիտասարդական շրջան) և Կ. Րիլէեվը շուտով ամենքի սիրելին են դառնում։ Ճորտատիրական ամփոփ պատկերը ներկայացնող «Горе отъ ума»-ն, տակաւին թէ ներկայացնելու, թէ տպագրելու իրաւունքից զուրկ, ձեռագիր՝ ձեռքից ձեռք է անցնում։ 1830-ական, 1840-ականների համեմատական ազատութիւնից օգտված, մամուլը մօտից զբաղվում է ճորտատիրական հարցի քննութեամբ. սակայն, արգելքի շնորհիւ, միայն գեղարուեստական գրուածքներում։ Գօգօլի «Ревизоръ»-ը, «Мертвыя души»-ին մի-մի ռումբեր էին ուղղված դէպի այդ հզօր, զարհուրելի բերդը։ Հասարակական մտքի երկու խոշոր ուղղութիւնները, 40-ական թւականներին, զապադնիկների (արևմտասէրներ) և սլաւօֆիլների, մի ընդհանուր թշնամի են ճանաչում՝ ճորտատիրութիւնը իր բոլոր հետևանքներով։ Ազատագրական ոգու զարգացման շատ են նպաստում սրանց գրուածքները, առաւել Բելինսկիի կրակոտ քննադատութիւնները։ Երևան եկող երիտասարդ գրողները՝ Տուրգենեվ, Գրիգօրովիչ, բանաստեղծ Նեկրասօվ պատկերացնում են ճորտերի դրութիւնը։ Աւելի հեռու է գնում երիտասարդների այն խումբը, որ հաւաքվում է նշանաւոր Պետրաշևսկիի շուրջը։ Բայց 1848 թւի համեւրօպական յեղափոխութիւնը ստիպում է Նիկօլայ I-ի կառավարութեանը էլ աւելի խստութիւններ գործադրել, և կեանքը կարծես մեռնում է մինչև Ղրիմի պատերազմը։

Ղրիմի պատերազմը, այդ հին Յուսիման, ակնյայտ ապացուցանում է, որ երկիրը փրկութիւն չունի, եթէ ճորտատիրութիւնը չը վերացվի։ Դա հասկանում է Ալէքսանդր II-ի կառավարութիւնը, բայց սկզբում նա ընթանում է Նիկօլայ I-ի քաղաքականութեամբ. ամեն ինչ անել բիւրօկրատիկ կերպով, ծածուկ, առանց հասարակութեան գիտութեան և աջակցութեան։ Շնորհիւ Մեծ Իշխանուհի Ելենա Պաւլօվնայի և Մեծ Իշխան Կօնստանտին Նիկօլայևիչի աջակցութեան՝ շուտով, 1858 թւին, գաղտնի կօմիտէտը, որ պիտի մշակէր ազատութեան պայմանները, դարձվեց ոչ-գաղտնի, որտեղ մտան Նիկօլայ Միլիւտինը և Եակօվ Ռօստօվցեվը, յենված ազնուականների նահանգական կօմիտէտների վրա, որ առաջ քաշեցին մի շարք անկեղծ ու անձնուէր գործիչներ (Սամարին, Կօշելեվ, Ունկօվսկի, Չերկասսկի և այլն)։ Յաղթանակը տարաւ այն խումբը, որ ծրագրել էր ազատութիւնը հողով։ Սակայն հակառակորդները մասամբ հասան իրանց ձգտումներին. Նրանց շնորհիւ կրճատվեց գիւղացիներին անցնող հողի չափը։ Այս պայքարում մեծ դեր կատարեց ռուս հրապարակախօսութիւնը, առաւել «Современникъ»-ը, որի գլուխ էր կանգնած տնտեսագէտ-կրիտիկոս Ն. Չերնիշևսկին, երիտասարդ կրիտիկոս Ն. Դօբրօլիւբօվը, հանճարեղ Ալ. Գերցէնը իր «Колоколъ»-ով, իսկ չափաւորների շարքում անմոռանալի Կ. Կավելինը։

Ալէքսանդր II-ը ազատութեան հրովար-

*) Տես «Մշակ» № 35.

ձեզ և քաղաքական յօդուած. ֆինանսագիտութիւն՝ էս էլ քեզ ֆինանսագիտութիւն, իրաւագիտութիւն՝ ահա և իրաւագիտութիւն. ճարտարապետութիւնից կուզէք՝ կը տանք և ճարտարապետութեան մասին առաջնորդող յօդուածներ։

Եւ գրում են, դուրս տալիս՝ աջ ու ձախ. աջով գրում են, ձախով ջնջում, ջարդում, փշրում, վիճում, վճռում և տեսար, որ բոլորն էլ՝ «сѣли въ галоши»,—ինչպէս ասում է ռուսը։

Երբ դրանց նկատում ես, բարկանում, կատաղում են և, Շիրվանզադէի նման, երեխայի պէս բացագանչում.

— Ի՞նչ է, կարծում էք դուք, թէ միայն դուք՝ համալսարանականներդ էք հռչակաւոր գիտնականների և փիլիսօփաների դասախօսութիւններ լսել, իսկ մենք՝ ոչ.

Եւ... ցանկանալով ցոյց տալ, որ իրանք ևս կարդացել ու լսել են, սկսում են մի շարք անուններով մեզ զարմացնել՝ Պաստեր, Մեչնիկօվ, Ռու, Պլանկիօլ, Սպասօվիչ, Պլեվակօ...

— Ահա, տեսնո՞ւմ էք, ինչքան անուններ գիտենք մենք, և դուք համարձակվում էք ասել, թէ մենք տգէտ ենք, պատմխիւ ենք, իրաւունք չունենք գրելու ամեն տեսակ հարցերի, խնդիրների մասին...

Ահա, պ. Շիրվանզադէ, թէ ո՞ւր է թագընված «դաւադրութիւնը»։

Մենք՝ Կար-Միրներս. Սուրխաթեաններս, Վլասօվներս և ձեր այլ անկեղծ բարեկամները, ձեր՝ որպէս հայ գրականութեան շնորհալի զաւակների բարեկամներս, չենք ցանկանում տեսնել ձեզ խայտառակված, ձեր իսկական կոչումից ցած բերված, և դրա համար ասում ենք.

— Սիրելի Ղազարոս, թո՛ղ մի կողմ կրօնական-հասարակական հարցերը. գրի՛ր և տուր մեզ «Արեգնազաններ», «Անահիտներ», սիրուն հէքիաթներ և մանկական գողտրիկ բանաստեղծութիւններ. հակառակ դէպքում՝ сядешь въ галоши, ինչպէս որ նստեցիր քո՝ «Սուգ զգեցի՛ր, Եկեղեցիդ Հայաստանեայցով»։

— Դու, Յովհաննէս Թումանեան, տո՛ւր մեզ «Աղթամարներ», «Սասունցի Մհերներ», «Շունն ու կատուներ» և թո՛ղ հրապարակախօսութիւնն ու Էջմիածնի կաթողիկոսական խորհրդակցութիւններում ճառեր ասելը, Կարապետ եպիսկոպոսի, Բենիկ վարդապետի, Թադէոս տիրացուի հետ վէճերն ու պօլեմիկաները, այդ առիթով յօդուածներն ու քաղաքական выступленія-ները. դա քո կոչումը չէ...

— Դու, Շիրվանզադէ, տո՛ւր մեզ «Բասոններ», «Պատւի համարներ», նոյնիսկ «Արմէնուհիներ», որովհետև ինչքան և նրանք պակասաւոր լինեն, այնուամենայնիւ հարիւր անգամ բարձր են քո հրապարակախօսական, ճարտարապետական, սկզբունքային խնդիրների тари-бари-ներից։ Նոյնը, ճիշդ և ճիշդ նոյնը ասել ենք Աւետիս Ահարոնեանին, Լէօին, Աւ. Իսահակեանին և միւսներին։

Ո՞վ է ձեզ ասում, որ դուք չունենաք ձեր համոզմունքը, ձեր աշխարհահայեացքը, ձեր ճաշակը. ո՞վ է հերքում, որ դուք շատ գրքեր էք կարդացել և կարդում էք. բայց մի՞թէ հայ հասարակութիւնը ձեզ կը յարգէ, կը գնահատէ, երբ դուք առաջնորդողներ գրէք այն հարցերի մասին, որոնց մէջ դուք հասարակ, սովորական обыватель-ից այն կողմը չէք կարող անցնել։ Երբե՛ք ոչ։ Հայ հասարակութիւնը, ձեզ յարգող հասարակութիւնը, ընդհակառակը, պահանջում է, որ դուք լռէք այդ հարցերի մասին և միշտ լսեցնել տաք նրան ձեր ձայնն ու գրիչը որպէս գրողներ, բանաստեղծներ, դրամատուրգներ, այսինքն դուրս գաք այն ասպարէզում, գրական այն ճիւղում, որը ձեր իսկական կոչումն է, ձեր շնորհքը։

Այժմ ասացէք մեզ, պ. Շիրվանզադէ, ո՞վ է մեզանից կատարում «կացինով և տրեխներով գեղեցիկ բուրաստան մտնողների» դերը—դո՞ւք՝ գրողներդ թէ մենք՝ ձեր գաղտնի «դաւադիրներն ու ձեզ թունաւորողները»։

Ո՞վ է աւելի յարգում վիպասան Շիրվանզադէին. Կար-Միրներն ու Սուրխաթեանները թէ պօլեմիստ, հրապարակախօս Շիրվանզադէն, որին չեն օգնի ո՛չ նրա մանկական, ո՛չ երեխայական և ոչ էլ գլդանելական ոճերը, երբ նա ուզեցել է իր խելքովը «շօշափել սկզբունքային մի խնդիր»։

Տեսնո՞ւմ էք, որ դուք այդ ասպարէզում այնքան խորն էք նստել թշուառ галошъ-ի մէջ, որ, չը նայած ձեր՝ ամեն հասակների համար և ամեն ոճերով գրած յօդուածներին, ձեզ չեն հասկացել ո՛չ ձեր կարծեցեալ թշնամիներն ու դաւադիրները և ո՛չ էլ այն անձը, որին դուք յարգել էք» «ձեր ծանօթութեան հէնց առաջին օրից», բժ. Աղասաբեանը։

Այժմ հասկացա՞ք դուք, պ. Շիրվանզադէ, այն «գոռ արշաւանքի պատճառները», որ սկսել են ձեր դէմ անկիւններում թագնված այն մի շարք մարդիկ, որոնց թւին պատկանելու պատիւն ունի նաև այս տողերիս գրողը՝

Կար-Միրը

տակը ստորագրեց 1861 թ-ի փետրվարի 19-ին, հարազատ իր խօսքին՝ թէ «լաւ է գործը սկսել վերևից, քան ներքևից սկսվի»։

Մանիֆեստը ընդունվեց մեծ ոգևորութեամբ, իսկ բարդ րէֆօրմի գործադրութիւնը գտաւ արժանաւոր կատարողներ։ Կայսրը ստացաւ ժողովրդի կողմից «Ազատարար» տիտղոսը։

ՓԵՏՐՎԱՐԻ 19-Ի ՏՕՆԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Հասարակական կլուբի փետրվարի 19-ին սարքած երեկոյթը, նուիրված՝ գիւղացիական մեծ րէֆօրմի յօբելեանին, գրաւել էր բաւականաչափ ինտելիգենտ հասարակութիւն։ Երեկոյթի սկզբին աջող արտասանվեցին Մայկովի, Նեկրասովի և 60-ական թւականների մոռացված բանաստեղծ Րօզէնհէյմի մի քանի ոտանաւորները, որոնց նիւթն էր գիւղացիների կեանքը և նոր արշալոյսի ողջոյնը։ Ապա իշխ. Գ. Մ. Թումանովը, մեր երկրի գիւղացիական-ագրարային հարցի հեղինակաւոր հետազօտողներից մէկը, կարդաց մի ամփոփ րէֆերատ ճորտութեան անկման մասին Ռուսաստանում և 1864—67 թւականներին Կովկասում։ Ռուսաստանի ճորտութեան վերաբերեալ մասը մենք աւելորդ ենք համարում արձանագրել այս էջերում, քանի որ նիւթի մասին «Մշակը» տուել է յօդուածներ։ Իսկ ինչ վերաբերում է կովկասեան րէֆօրմին, դա մի ամփոփումն էր այն հետաքրքրական դասախօսութիւնների, որ դասախօսը կարդացել էր 1907 թւին կովկասագիտական կուրսերում (տես «Մշակ» 1907 թ. №№ 139, 147)։ Նորութիւն էր Անդրկովկասի կալուածատիրական գիւղացիների հողաբաժինների (նադել) յետ գնման ծրագրի բացատրութիւնը և նրա կրիտիկան։ Ըստ զեկուցանողի՝ այն երկու ծրագիրները, որոնք ներկայումս հրապարակի վրա կան այդ խնդրի վերաբերեալ՝ կառավարչականը և երրորդ Դումայի սոց.-դեմօկրատական կուսակցութեանը, ունեն որոշ պակասութիւններ, որոնք գրեթէ անխուսափելի են, քանի որ մեր երկրի գիւղացիական տնտեսական-իրաւական կեանքը շատ քիչ է ուսումնասիրված, և այդ ուսումնասիրութիւնը հնարաւոր է միայն այն ժամանակ, երբ երկրում կը հաստատվի բարձրագոյն դպրոց, որի շուրջը կարող կը լինեն ժողովվել և տեղական ինտելիգենտ ույժերը։

Երեկոյթի բոլոր մասնակցողներին հասարակութիւնը վարձատրեց ջերմ ծափահարութիւններով։ Պ. Զ.

—

Շաբաթ, փետրվարի 19-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Հալաբարի թատրօնում, ուր այդ երեկոյ Ամօ-Խարազեանի խումբը պէտք է ներկայացնէր «Վարդան Մամիկոնեան» պիէսան, ներկայացումից առաջ, մօտ 600 ունկնդիրների ներկայութեամբ, Թիֆլիսի ժողովրդական համալսարանի հայկական սեկցիայի նախագահ Հ. Առաքելեան կարդաց մի րէֆերատ փետրվար 19-ի պատմական մեծ ակտի մասին։ Դասախօսը մի քանի խօսքով նկարագրելով ճորտութիւնը վերացնող Ալէքսանդր II կայսրի և նրա աջակից-աշխատակիցների կատարած մեծ գործը՝ առաջարկեց յարգել նրանց յիշատակն ոտքի կանգնելով, որ և ընդունվեց և ամբողջ լսարանը խորին պատկառանքի զգացումով ոտքի կանգնեց։

Ապա դասախօսը համառօտ կերպով բացատրեց ճորտութեան ծագումը Ռուսաստանում, նրա զարգացումը, ճորտերի դրութիւնը Պետրոս Մեծի, Եկատերինա II կայսրուհու ժամանակ և այն ջանքերը, որ ռուս գործիչների, գրողների, մտածողների և յեղափոխական մտքերի մի ամբողջ պլէադա գործ դրեց հող պատրաստելու ճորտութեան ջնջման համար մինչև Ալէքսանդր II Ազատարար կայսրը։ Դրանից յետոյ նկարագրեց, թէ ինչպէս Ալէքսանդր II գլուխ բերեց ճորտութիւնը ջնջելու մեծ գործը և ազատեց 23 միլիօն ժողովուրդ ճորտութիւնից։ Յ.

—

Փետրվարի 19-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Մարիամեան-Յովնանեան դպրոցում կատարվեց հոգեհանգիստ Ալէքսանդր II կայսրի յիշատակին, որից յետոյ ուսուցիչ Ա. Մալխազեան բացատրեց փետրվարի 19-ի պատմական ակտի նշանակութիւնը։ Ներկայ էին աշակերտութիւնը, ուսուցչական և հոգաբարձական մարմինները։

—

Փետրվարի 19-ը Թիֆլիսում տօնվեց շքեղ կերպով։ Վրաստանի էկզարխը հանդիսաւոր մաղթանք կատարեց զինուորական տաճարում։ Համարեա բոլոր հասարակական տեղերում, քաղաքի կենտրօնում և ծայրերում, տեղի ունեցան դասախօսութիւններ տեղական լեզուներով օրվայ նշանակութեան մասին։ Քաղաքը տօնական տրամադրութեան մէջ էր. թէ կրթական հաստատութիւններում և թէ առևտրական հասարակական և այլ հիմնարկութիւններում աշխատանքներ և պարապմունքներ չը կային։ Խանութները և կրպակները մասամբ փակ էին։

—

Փետրվարի 19-ին Թիֆլիսի բոլոր ազգութիւնների կրթական հաստատութիւններում կատարվեցին հանդիսաւոր մաղթանքներ։

—

Ստացանք «Տարազ» պատկերազարդ հանդէսի փետրվարի համարը, որի մէջ ի թիւս այլոց կայ և Ալէքսանդր II Ազատարար կայսրի պատկերը և յօդուած՝ նուիրված փետրվարի 19-ի յիսնամեակին։

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

II

Պետերբուրգ, 10 փետրվարի

Այս րօպէին վերադարձայ մի սգաւոր վեհ հանդէսից։

Դա դերասանուհի Վերա Կօմիսարժեվսկայայի մահվան տարելիցի յուշահանդէսն էր։

Նա կազմված էր հմուտ ծրագրով, կատարվեց մեծ զգացմունքով և թողեց մեծ տպաւորութիւն հանդիսականների վրա։

Ես քիչ հանդէսներ եմ մտաբերում այդքան ազդու և յուզիչ։

Հանդէսը կատարվեց Կօմիսարժեվսկայայի նախկին թատրօնում, որ այժմ կոչվում է «Նոր-Դրամատիկական թատրօն»։

Այսօր Պետերբուրգում առաւօտեան տեղի էին ունեցել մի քանի հոգեհանգիստներ հանգուցեալ նշանաւոր դերասանուհու յիշատակին։ Դրանցից մէկը եղել էր Ալէքսանդր-Նեվսկիի տաճարում, միւսը Բեմական Արուեստի Կուրսերում, երրորդը կատարվեց թատրօնում յուշահանդէսից առաջ։ Թատրօնի ֆօյէում դրված են Կօմիսարժեվսկայայի երկու արձանները և պատկերները զանազան դիրքերով՝ շրջապատված ծառերով, ծաղիկներով։

Թատրօնը ծայրէց ծայր լիքն է։

Մեծամասնութիւնը երիտասարդներ են։

Շատ են կանայք։

Տիրում է տխրազգաց տրամադրութիւն։

Բացվում է բեմը։ Նա սգազգեաց է, պատած է սև պաստառներով։

Ծրագիրը յայտնում է, որ պէտք է նուագվի Շօպէնի «Marche funebre»-ը։

Բոլորը ոտքի են կանգնում։

Հնչում են դաշնամուրի ձայները, տխրագին սրտառուչ հեծեծներ։

Բոլորը զգացված են, շատերը սրբում են իրանց արտասուքները։

Այնուհետև բեմ է դուրս գալիս գրող Օ. Դըմօվ և արտասանում է մի ճառ հանգուցեալ դերասանուհու յիշատակին։ Իր ճառի մէջ Դըմօվ բնորոշում է Կօմիսարժեվսկայայի կատարած բեմական-հասարակական դերը, որը կապ ունի պատմական այն շրջանի հետ, ուր ապրել և գործել է դերասանուհին։ Ճառի մէջ կային հետաքրքրական խորհրդածութիւններ, աջող ձևակերպութիւններ, զգացված պարբերութիւններ։

Ճառը լսվեց մեծ գոհունակութեամբ։

Բայց առանց ծափահարութիւնների։

Եւ ամբողջ հանդէսի ժամանակ ոչ մի ծափ չը լսվեց։ Հանդիսականները այդ օրը վճռել էին վեհ լռութիւն պահպանել մինչև վերջ։

Դըմօվից յետոյ Միչուրինան արտասանեց երկու ոտանաւոր, որոնցից առաջինը՝ վերցրած Շչեպկինա-Կուպերնիկի գրուածքներից՝ թողեց տպաւորութիւն։

Տարտակօվ, Թիֆլիսցիներին յայտնի բարիտօնը, մեծ զգացմունքով և մեծ ճաշակով երգեց մի տխուր կտոր։ Երգեց և Թիֆլիսեցի Մակարեանը բաւական աջող։

Այնուհետև ներկայացվեց Անդրէևի «Մարդու կեանք» պիէսից մի գործողութիւն, որի խօսքերից բնաբան վերցրեց դերասան Ռոնդին և արտասանեց մի գեղեցիկ ճառ Կօմիսարժեվսկայայի յիշատակին։ Հանդէսը վերջացաւ Requiem-ի նուագներով։

Հասարակութիւնը հեռացաւ գրական-երաժշտական այդ ցերեկոյթից խոր տպաւորութեան տակ։

Թատրօնում հանդէս էին դրված Կօմիսարժեվսկայայի լուսանկարները բազմատեսակ բովանդակութեամբ զանազան դերերի մէջ։ Այստեղ վաճառքի էր հանված և մի նոր գրական աշխատութիւն «Ալկանօստ» անունով, նուիրված Կօմիսարժեվսկայայի յիշատակին։

Տարելիցի առիթով լոյս է տեսել և Է. Կարպօվի մի մեծ հատորը, որ ժողովածու է զանազան հեղինակների յօդուածների հանգուցեալ նշանաւոր դերասանուհու մասին։

Այդ գրքերի մասին գուցէ առիթ ունենամ խօսելու։

Այսօր երեկոյեան պէտք է տեղի ունենայ դարձեալ մի հանդէս Կօմիսարժեվսկայայի յիշատակին քաղաքային դումայի ընդարձակ դահլիճում։

Այսպէս Պետերբուրգը յարգում է իր սիրելի գեղարուեստագէտի յիշատակը նրա մահվան տարելիցի օրը։ Ա. Քալանթար

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՅՈՒԶՈՒՄՆԵՐԸ

(Նամակ Մօսկվայից)

—

Ընդհանուր առմամբ յայտնի են ձեզ այն դէպքերը, որոնք ներկայումս տեղի են ունենում Ռուսաստանի բարձրագոյն դպրոցներում։

Ուսանողական կեանքը դարձեալ խանգարվել, վրդովվել է. մտքերը յուզված, փոթորկված են։ Ակադեմիական կեանքի անիւը դուրս եկած իր նորմալ շաւղից՝ շարունակում է զբաղեցնել մամուլը, հասարակական մտքերը։ Գրեթէ բոլոր բարձրագոյն դպրոցներում յայտարարված է դասադուլ մինչև աշուն. մի քանի դպրոցներում տեղի են ունենում դասախօսութիւններ ունկնդիրների մի աննշան թւի մասնակցութեամբ և ոստիկանութեան հսկողութեան ներքոյ, բոլորովին տարօրինակ և աննորմալ պայմաններում։

Ի՞նչպէս, ինչ պայմաններում ծագեցին վերջին դէպքերը, ինչ պատկեր է ներկայացնում ակադեմիական մթնոլորտը իրանից և որո՞նք են այն միջոցները, որոնց գործադրութեամբ կը վերականգնվի դպրոցական նորմալ կեանքը։

Դեռ հանգուցեալ Մուրօմցեվի թաղումից յետոյ ուսանողական մտքերը սկսեցին յուզվել, այնպէս որ հիմք կար կարծելու, որ ներկայ ուսումնական տարվայ կեանքն ընթանալու էր աննորմալ եղանակով։ Իսկ Տօլստոյի մահը, որ այնքան զգալի կերպով յեղաշրջեց տիրող տրամադրութիւնը, եկաւ արագացնելու այդ դէպքերը. նա, այսպէս ասած, սիմպտօմ ծառայեց այն բոլորի, ինչ որ ներկայումս կատարվում է բարձրագոյն դպրոցներում, այսինքն՝ մի ծանր և նշանակալից մօմենտ, որ այժմս ապրում ենք մենք։

Տօլստոյի մահից անմիջապէս յետոյ բարձրագոյն դպրոցներում տեղի ունեցան մի շարք չը թոյլատրված ուսանողական ժողովներ, ուր քննվեցին մեծ գրողի անուան հետ կապված մի շարք երևոյթներ՝ կանգ առնելով նաև ժամանակակից մօմենտի նշանակութեան վրա։ Ներկաները, բաւականանալով ժողովների կայացրած չոր և ցամաք րեզօլիւցիաներով, որոշեցին խօսքից գործի անցնել, որպէսզի այդ որոշումներն որոշ կշիռ ու նշանակութիւն ունենային թէրևս ուսանողութեան աչքում. և ահա ուսանողները շտապեցին կազմակերպել հրապարակական ցոյցեր համալսարանական զանազան քաղաքներում, ցոյցեր, որոնք այնքան թանգ նստեցին ուսանողների վրա։

Կառավարութիւնն անտարբեր, ի հարկէ, չէր կարող մնալ. և ահա նա շտապեց վերջ դնել այդ ցոյցերին, որոնք անլեգալ ճանաչվեցին նրա կողմից։ Շուտով տեղի ունեցան ձերբակալութիւններ, և բացի այդ՝ հարիւրաւոր ուսանողներ ոչ միայն արտաքսվեցին բարձրագոյն դպրոցներից, այլ և աքսորվեցին 2—5 տարով հեռու հիւսիսային սահմանները՝ Եակուտի, Արխանգելսկի և ուրիշ նահանգները։ Տոմսկի տեխնօլօգիական ինստիտուտից արտաքսվեցին 375 ուսանողներ. և չը նայած որ ինստիտուտի խորհուրդը հեռագրով խնդրեց մինիստր Կասսոյին, որ նա փոխէ իր վճիռը, առարկելով որ անկարելի է որոշակի ասել, թէ իսկապէս բոլոր արտաքսված ուսանողները մասնակցել են ժողովին թէ ոչ, բայց և այնպէս վերջինս հաստատ մնաց իր որոշման մէջ։

Իսկ բոլոր ձերբակալված, վռնդված և աքսորված ուսանող-ուսանողուհիների ընդհանուր թիւը՝ մինչև դասադուլ յայտարարելը՝ հասնում էր մեծ չափերի, մի հազար-հարիւր հոգու, ինչպէս այդ մասին հաստատ աղբիւրից հաղորդում է ուսանողական յատուկ օրգանը։

Այդ ամենը հետևանք է մինիստրների խորհրդի 1910 թ. դեկտեմբերի 10-ի որոշման, որի հիման վրա անլեգալ ժողովներին և ցոյցերին մասնակցող ուսանողները պէտք է արտաքսվեն։

Բայց կառավարութիւնը սրանով էլ չը բաւականացաւ։ Նա շտապեց հրատարակել մի երկրորդ շրջաբերական ևս, որով հրամայվեց բարձրագոյն դպրոցների ղեկավարներին ժամանակաւորապէս թոյլ չը տալ ուսանողական ընդհանուր և տնտեսական օրգանիզացիաների ու հայրենակցութիւնների ժողովների կազմակերպումը. այդպիսի համախմբումներ, համաձայն ներկայ տարվայ յունվարի 11-ի կարգադրութեան, կարող են տեղի ունենալ դպրոցական պատերից դուրս, բայց դպրոցի վարչութեան գիտութեամբ։ Վերջին այդ նոր շրջաբերականը, որ միանգամայն հակառակ է 1905 թ. օգոստոսի 27-ի բարձրագոյն հրահանգի ոգուն, որով Ռուսաստանի համալսարանները՝ սկսած այդ օրվանից՝ ճանաչվում են աւտօնօմ հաստատութիւններ, պարզ և բնական է, որ պիտի ահագին յեղաշրջում մտցնէր ուսանողութեան մէջ, գրգռէր առանց այն էլ լարված մտքերը, սաստկացնէր բորբոքված կրքերը։

Կառավարական այդ 2 ակտերի առիթով սօցիալ-դեմօկրատական ֆրակցիան հարցապնդում արեց Պետական Դումայի յունվարի 22-ի նիստում, ապացուցելով որ Ստօլիպինի կաբինետը ո՛չ մի իրաւունք չունէր խառնվելու աւտօնօմ համալսարանի ներքին գործերին, որ դա տիրող օրէնքի խախտումն կը նշանակէ. Ֆրակցիան իր տեսակէտը պաշտպանելու համար հիմնվել էր 1905 թ. օգոստոսի 27-ի հրահանգի § 2-ի վրա, ուր պարզ ասված է. «Ուսանողական գործերի քննութիւնը յանձնվում է պրօֆէսօրական կարգապահական դատարանին, 1905 թ. օգոստոսի 27-ի բարձրագոյնս հաստատված կանոնների հիման վրա»։

Ֆրակցիան պնդում էր հարցապնդման շտապողականութեան վրա, իսկ Դուման մերժեց շտապողականութիւնը։

Ոսկու-Զօն

ԷԿԶԱՐԽԻ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

—

«Колоколъ» լրագրում տպված է Վրաստանի էկզարխ Իննօկէնտի արքեպիսկոպոսի նամակը, որից շահեկան են հետևեալ քաղուածքները.

«Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի թաղմանը պատգամաւորութիւն ուղարկելով,—ասում է էկզարխը,—ես ոչինչ անվայելուչ բան չարի և կանոններից չը շեղվեցի, որովհետև պատգամաւորները սոսկ ներկայ էին և հայերի հետ չաղօթեցին։ Բայց յարգանք ցոյց տալ հանգուցեալ կաթողիկոսին, որ հայոց եկեղեցու պետն էր և խիստ օրինապահ անձ էր Մեր Օգոստափառ Միապետի տուած օրէնքների սահմաններում, անհրաժեշտ էր։ Մենք բարի հարևաններ ենք, ցանկանում ենք ապրել Քրիստոսի խաղաղութեան ոգով։ Երբ սպանեցին Թիֆլիսում էկզարխ Նիկօն արքեպիսկոպոսին, հայ եպիսկոպոսները, կաթողիկոսի յանձնարարութեամբ, շարունակ ներկայ էին նրա մարմնի յուղարկաւորութեանը մինչև կայարան։ Մէնշիկօվը, կամ՝ աւելի ճիշդը՝ նրա ետևում կանգնած հոգևոր անձինք, որոնք նրան նիւթ տուին չարամտութեամբ հանդէս գալու «սահմանային արքեպիսկոպոսի» դէմ, չեն կամենում հասկանալ յարգանքի, քաղաքավարութեան այն յարաբերութիւնները, որոնք պէտք է կազմեն կրթված մարդու աչքի ընկնող կողմը»։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

16 փետրվարի

Նախագահում է Գուչկօվը։

Օթեակները լի են հասարակութեամբ։ Ներկայ են Պետական Խորհրդի անդամներից շատերը և սենատորներ։

Քննվում է աջակողմեանների հարցապնդումը այն մասին, թէ ինչ դրութիւն է տիրում այժմ բարձր կրթական հաստատութիւններում։

Զեկուցանող իշխ. Տէնիշէվը մանրամասն պարզում է հարցապնդումը կէտ առ կէտ։

Մինիստրների օթեակն է մտնում ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը։

Իշխ. Տէնիշէվը մատնանշում է, որ հարցապնդման փաստերը բաժանվում են երկու կատէգօրիաների. առաջին կատէգօրիան, վերաբերեալ նպաստների ապօրինի բաշխմանը ուսանողական կազմակերպութիւնների ձեռքով, հանդիսանում է միանգամայն ապացուցված. երկրորդ մասը, վերաբերեալ ապօրինի ժողովներին, կողմնակի անձանց բարձր կրթական հաստատութիւնները ներս թողնվելուն և բարձր դպրոցների պատերի մէջ կատարվող անբարոյական գործողութիւններին, փաստացի ապացոյցներով չէ ճշգրտվում։ Բայց և այնպէս մանաժողովի մեծամասնութիւնը, գտնելով որ այդօրինակ ցաւալի երևոյթների մասին չը պէտք է լռել և այդ դէպքերի պատասխանատւութիւնը բարձելով հարցապնդողների խղճմտանքի վրա, առաջարկում է Դումային ընդունել հարցապնդումը և՛ այդ մասում։ Մասնաւորապէս անբարոյական գործողութիւնների առիթով մանաժողովի մեծամասնութիւնը մնաց առանձին կարծիքի մէջ, համարելով որ այդ գործողութիւնները, վերաբերվելով 1905 թւի շրջանին, պէտք է անտես առնվեն, որպէսզի (ընդհատված է)։ Անձամբ ինքը Տէնիշէվը խնդրում է հարցատուներից հանել հարցապնդման այդ մասը, որպէսզի հարցապնդման միւս մասերի հիմնաւորութիւնը չը կորչի։ Վերջապէս զեկուցանողը կանգ է առնում պրօֆէսօրական մարմնի պատասխանատւութեան հարցի վրա և կարծում է, որ որոշ մասում, օրինակ՝ կողմնակի մարդկանց բարձր դպրոցում թոյլ տալը և ուսանողական կազմակերպութիւնների որոշումների վրա իրական հսկողութեան բացակայութիւնը, պրօֆէսօրների գործունէութիւնները հանդիսանում են բացէ ի բաց ոչ-օրինաւոր։ Վերջում իշխան Տէնիշէվը յիշեցնում է, որ իւրաքանչիւր հարցապնդում չէ ներկայացնում զրպարտութիւն կամ մեղադրանք, նա հանդիսանում է սոսկ ճշմարտութեան որոնումն, և հազիւ թէ հիմք կայ ազատել կառավարութեանը իր պարտականութիւնից — հեղինակաւոր բացատրութիւն տալ այնպէս կարևոր և ռուս հասարակութեանը այնպէս յուզող հարցերի վերաբերութեամբ։ Մերկացումները այդ հարցում կարող են սարսափելի լինել միայն գառան մորթի հագած գայլերին, որոնք մտնում են երիտասարդութեան մէջ, որպէսզի նրանից թնդանօթային միս շինեն իրանց յանցաւոր յեղափոխական յետին նպատակների համար։ Բայց որքան շուտով այդ տեսակէտից բացվեն երիտասարդութեան աչքերը, այնքան լաւ, այնքան շուտով այդ երիտասարդութիւնը ոտք կը դնէ իսկական գիտական ճանապարհի վրա, այնքան աւելի կարելի կը լինի յուսալ, թէ մեր ուսանող երիտասարդութիւնը կը դառնայ Ցարի և հայրենիքի հաւատարիմ ծառաներ... (Բուռն ծափահարութիւն աջից և մասամբ կենտրօնում)։

Ցուցակագրվել են խօսելու 54 հռետորներ։

Պուրիշկևիչը անհրաժեշտ է համարում ամենից առաջ պարզել բարձր դպրոցի անկարգութիւնների պատճառները և մատնանիշ լինել այն միջոցների վրա, որոնք գործադրվելով կարող են չէզոքացնել համալսարանը քայքայող վնասակար հոսանքը։ Հռետորը յանձն է առնում տալ ուսանողական շարժման պատկերը, սկսած 50-ական թւականներից մինչև վերջին ժամանակները, շաղկապելով այդ նկարագրութիւնը կառավարական ձեռնարկութիւնների հետ։ Իրանից յետոյ խօսելու է Զամըսլովսկին, որ կը բանայ բարձր դպրոցի արդի դրութեան պատկերը։ Ուսանողական շարժումների սկիզբը Պուրիշկևիչը վերագրում է 1858 թւին, երբ ուսանողական երկպառակութիւնները դեռ բոլորովին չէին կրում քաղաքական բնաւորութիւն և դուրս չէին գալիս համալսարանի պատերից։ Մեծ բարենորոգումների էպօխան քաղաքական գործունէութեան թեքեց նաև ուսանողութեանը, և յետագայ անկարգութիւնները ստանում են արդէն ուրոյն քաղաքական տենդէնց, որ ուժեղանում է տարէ-տարի և որ ստեղծեց այժմեան ուսանողութեան։ Սակայն 50-ական թւականների ուսանողութիւնը դեռ կազմակերպված չէր։ Նրան կազմակերպելու համար բարձր դպրոցը հեղեղած յեղափոխական ույժերը սկսեցին առաջ բերել համերկրացիութիւններ, իսկ 70-ական թւականները աչքի են ընկնում համերկրացիութիւնների մեծ աճումով։ Սկիզբներում քաղաքական գունաւորումից զուրկ համերկրացիութիւնները որոնք ստեղծվել էին փոխադարձ ծանօթութեան և տնտեսական օգնութեան համար, աստիճանաբար անցնելով քաղաքականութեան, վերջապէս դառնում են գաղտնի կազմակերպութիւններ։ 1881 թւի համալսարանները մտնում են առանձին քաղաքական ոգևորութեան շրջանը. քայքայված համերկրացիութիւնները միանում են այնպիսի դաշնակցութեան մէջ, որ ստեղծում է ադմինիստրատիվ դիրեկտիվներ տուող մարմին։

Հռետորն այնուհետև մանրամասն պատմում է Մօսկվայի և Կիևի դաշնակցական խորհրդի պատմութիւնը, ըստ որում վերջինը աչքի էր ընկնում սեպարատ տենդենցներով, նաև համաուսանողական համաժողովների և կօալիցիօն կօմիտէների պատմութիւնը և պարզում է հրէաների դերը ուսանողական կազմակերպութիւնների մէջ։ Վերջ ի վերջոյ ուսանողական շարժումը բոլորովին կորցնում է, տնտեսական բնոյթը և ստանում է բացառապէս յեղափոխական բնաւորութիւն։

Պուրիշկևիչը, մանրամասնօրէն անալիզի ենթարկելով բարձր կրթական հաստատութիւնների նկատմամբ կառավարական ձեռնարկութիւնները, ընդգծում է, որ մինչև 1880 թիւը կառավարական ձեռնարկութիւնների մէջ նկատվում էր մշտական անհաստատակամութիւն, որից շատ գեղեցիկ կերպով օգտվում էին ուսանողները իրանց յեղափոխական շահերի համար։ Դա այնպիսի մի շրջան էր, երբ կառավարութիւնը յոյս ունէր, թէ ուսանողների վրա կարելի է ազդել պրօֆեսօրների միջոցով, առանց ներքին գործերի մինիստրութեան իշխանութեան դիմելու։ Կառավարական ձեռնարկութիւնների երկրորդ շրջանը բնորոշվում է նրանով, որ կառավարութիւնը տեսաւ վերջապէս, որ ուսանողական յուզմունքների յանցաւորներ հանդիսանում են ոչ միայն ուսանողները, այլ և պրօֆեսօրները, որոնք դրդիչների դեր են կատարում։ Եթէ այժմ կառավարութիւնը խիստ հետևողական չը լինի այն միջոցների մէջ, որոնցով նա դրել է այնպէս աջող սկիզբ, այն ժամանակ չէ կարելի հասնել բարձր դպրոցի խաղաղացման։ Եթէ Դուման չընդունէ այս հիմնական և փաստացի հարցապնդումը, նա դրանով իր վրա մեծագոյն պատասխանատւութիւն կը վերցնէ ռուսական ապագայ համալսարանի համար։ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը ներկայումս ձեռք է առնում հերոսական միջոցներ բարձր դպրոցը հանգստացնելու համար. կառավարութիւնը կարիք ունի ռուս հասարակութեան աջակցութեանը. ուստի Դումայի ձայնը կունենայ ահագին նշանակութիւն։ (Երկարատև ծափահարութիւն աջից)։

Նեկրասովը երկար ճառով մեղադրում է կառավարութեանը նրանում, որ նա այն րօպէին, երբ առաջադէմ պրօֆեսօրներին աջողվեց խռովութիւնների երկար տարիներից յետոյ իր յարաբերութիւնները ուսանողութեան վերաբերութեամբ կանօնաւորել, սիստեմատիկ կերպով խանգարում է պրօֆեսօրական միութիւնների այդ դժուար աշխատանքին։ Յուլիսի 11-ի կանօնները խախտեցին համալսարանական աւտօնօմիան և համալսարանական սահմանադրութիւնը։ Կառավարութիւնը իր տակտիկայով խեղդեց համալսարանական կեանքը։ Նոյնիսկ Շվարցը հասկացաւ, որ արգելել ուսանողական ժողովները չէ կարելի։ Միայն այն ժամանակ, երբ Շվարցի տեղը նստեց Կասսօն, կամ աւելի ճիշդը՝ մինիստրութիւնն անցաւ Ստօլիպինին, հնարաւոր եղաւ այն, ինչ որ չէր վստահանում ձեռնարկել Շվարցը։ «Միթէ ուսանողներին արձակելու մէջ դուք չէք տեսնում արագ ու վճռական դաշտային զինուորական դատարաններին (ծափահարութիւն ձախից)։ Պրօվօկացիան, այդ փորձված ձևը, գործադրվում է այժմ էլ ուսանողների վերաբերութեամբ։ Կառավարութիւնը չէր գուշակում այն փոթորիկը, որ յարուցանելու էին նրա կարգադրութիւնները։ Այժմ մենք կանգնած ենք դատարկված դպրոցների առաջ։ Այժմ ակներև է, որ համալսարանում բռնութեամբ ոստիկանական միջոցներով անհնար է կարգ մտցնել։ Համալսարանական կարգ ու կանօնի համար հարկաւոր է ստեղծել ներքին պայմաններ, որոնց ժամանակ գիտութիւնը կը շարունակէ իր գործը։ Կառավարութիւնը չէ ուզում իրան յաղթված համարել և նրա այն վարմունքը, որ մի ձեռքով զրկում է պրօֆեսօրների խորհրդին ամեն իշխանութիւնից, իսկ միւսով նրանց վրա պարտականութիւն դնում հսկել համալսարանական կեանքի

վրա, ես միայն քամհեցուցիչ պրօվօկատոր էի անուանում» (ծափեր ձախից)։

Նախագահը խօսքը տալիս է կոմս Բօբրինսկիին, որ փոխարինում է զեկուցանող Տէնիշէվին։ Բօբրինսկին աջակողմեանների և կենտրօնի ծափահարութեան տակ ընդդիմախօսում է ձախակողմեան հռետօրներին։

Կարդացվում է աշխատաւորականների հարցապնդումը այն մասին, որ Պետերբուրգի քաղաքապետը հռետօրների ցուցակից ազատ տնտեսական ընկերութեան ժողովում հանեց Անենսկիի, Սեմէվսկիի, Պեշեխօնովի և Մակօտինի անունները, որովհետև այս անձինք իրանց ճառերի կօնսպեկտը չէին ներկայացրել։

Առաջինը ստորագրած Դզիւբինսկին պաշտպանում է հարցապնդման շտապողականութիւնը և կարծում է, որ միացեալ կառավարութիւնը ձգտում է ներս մտնել հասարակական, քաղաքական և պետական կեանքի բոլոր շրջանները, ցանկանալով որպէսզի այդ կեանքը ընթանայ ոչ թէ ազատ, այլ կառավարութեան ընտրած ուղիով։ Կառավարութեանը կարևոր է, մեռցնելով ճշմարտութիւնը, հասարակութեանը պահել խաւարի մէջ, որպէսզի հասարակութիւնը մտածէ այնպէս, ինչպէս մտածում է կառավարութիւնը։ Այսօրինակ պայմաններում փետրվ. 19-ի տօնումը չէ կարող դառնալ համուր բազմամիլիօն ռուսական ժողովրդի հանդէս (ծափահարութիւն ձախից)։

Շինգարէվը փետրվ. 19-ի տօնումը գտնում է ռուսական պետականութեան, ռուսական իշխանութեան մեծագոյն հանդէս։ «Ազգային հպարտութիւնը, իսկական հայրենասիրութիւնը, որին չեն յափշտակել կեղտոտ ձեռքերը, հայրենասիրութիւնն այն մարդկանց, որոնց համար շատ թանգ է հայրենիքը և նրա փառքը, չափազանց վիրաւորված է նրանով, որ ռուսական այդ մեծ տօնի մէջ մտցնում են քայքայում։ Դուման միաձայն պէտք է պաշտպանէ այդ տօնը։ Ո՞չ ապաքէն ժամանակը չէ ասելու մէկ անգամ ընդմիշտ, որ դուք չէք վախենում ազատ խօսքից, ազատված Ռուսաստանի ազատ տօնակատարումից։ Մի՞թէ չը պէտք է ասել կառավարութեան, թէ այդ ինչ հզօրութիւն է, իշխանութեան կայունութիւն, երբ նա վախենում է գիտական ընկերութիւնից։ Ցոյց տուէք ասել, որ դուք ազատութեան, հանճարի և փառքի ու ժողովրդական աշխատանքի դահիճներ չէք» (ծափ. ձախից)։

Գէգէչկօրին յայտնում է, որ սօց.-դեմօկրատները միացան հարցապնդման, որպէսզի ցոյց տան, թէ ինչ տեսակ մեծ աֆէրա է հանդիսանում այն ամենը, ինչ որ ձեռնարկում է կառավարութիւնը, այսպէս կոչված ազգային Փրակցիան. գիւղացիների ազատագրութիւնը տօնել չեն կարող նրանք, որոնք թշնամի են գիւղացիութեան, որոնք նրան պահում են չոր հացով (ծափ. ձախից)։ «Մեր նպատակն է պատռել ձեր երեսից երկերեսութեան դիմակը և ապացուցել, որ դուք կեղծիք էք»։

Աջակողմեանների, նացիօնալիստների և հոկտեմբերեանների 139 ձայնով ընդդէմ օպպօզիցիայի 80 ձայների հարցապնդման շտապողականութիւնը մերժվում է։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— «Մշակի» ներկայ համարը բաղկացած է $1^1/_2$ թերթից։

— Այս ամսից Թիֆլիսում և գաւառական քաղաքներում սկսելու են իրանց նիստերը անշարժ կայքերից պետական հարկ որոշող քաղաքային ատեանները։ Մեր ընթերցողներին յայտնի յունիսի 6-ի օրէնքի հիման վրա ատեանների այս տարվայ աշխատանքները ունենալու են վճռական նշանակութիւն անշարժ կայքերի սեփականատէրերի համար ամբողջ 5 տարվայ ընթացքում, քանի որ որոշվելու են կայքերի ընդհանուր եկամուտը, անհրաժեշտ ծախսերի չափն ու ապա հարկը, որ միաչափ է լինելու 1912—16 թւականների համար։ Հասարակական ներկայացուցիչները այս ատեաններում կազմում են մեծամասնութիւն, ուրեմն հարկատուների շահերը ապահովված կը լինեն, եթէ նրանք անշեղ կատարեն իրանց ստանձնած պարտականութիւնները, յաճախեն նիստերին, հարազատօրէն հաւաքեն բոլոր հարկաւոր եղած տեղեկութիւնները, մի խօսքով ներգործական դեր կատարեն ատեաններում. միայն այդ ժամանակ պաշտպանված կը լինեն հարկատուների արդար շահերը։

— Սարուխանօվօ-Կուբինսկի ակց. ընկ. յարուցած միջնորդութեան առիթով՝ Եւլախից-Շուշի երկաթուղի անցկացնելու մասին, մինիստրների խորհուրդը ուշադրութեան առնելով, որ անգլիական նման միջնորդութիւն արդէն յարուցած ունեն ուրիշ ձեռնարկողներ՝ Կրասնեանսկի և Ռօզէնֆէլդ, նա գտաւ, որ վերջինների նախագիծը մերժվեց սոսկ ձեւական պատճառներով, մինչդեռ ըստ էութեան Կրասնեանսկիի և Սարուխանօվօ-Կուբինսկի ընկերութեան ենթադրութիւնները ներկայանում են համարեա նոյնանման, ուստի աւելի կանօնաւոր համարեց յանձնարարել ֆինանսների մինիստրին առաջարկել երկու ձեռնարկող խմբերին ներկայացնել իրան, 6 ամսվայ ընթացքում, մանրամասն նախագծեր Եւլախ-Շուշի երկաթուղի կառուցանելու մասին այն պայմանով, որ այդ գործը անմիջապէս առաջադրվի ի հաստատութիւն Պետական Խորհրդի 2-րդ դեպարտամենտի, որը իր կողմից յարաբերութեան մէջ կը մտնէ ֆինանսների և ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրների հետ։

— Հինգշաբթի, փետրվարի 24-ին, Զուբալօվեան Ժողովրդական Տանը Ն. Պաւլօվը կը դասախօսէ «հրաբուխների աշխատանքը և երկրաշարժները»։ Դասախօսութիւնից ստացված արդիւնքը կը յատկացվի Թուրքեստանի երկրաշարժից վնասվածներին։ Դասախօսութեան ժամանակ ցոյց կը տրվեն 45 լուսապատկերներ և 15 փորձեր։ Սկիզբն է ժամը 8-ին երեկոյեան։

— Այս շաբաթվայ մէջ ոչ մի ներկայացում չէ լինելու։

— Գարնանը Կովկաս է գալու գիտական նպատակով բուսաբանութեան պրօֆ. Ն. Կուզնեցօվը։

— Քաղաքային տնտեսական մասնաժողովը ոչխարի մսի փութը 15 կօպէկից դարձրեց 16 կօպէկ։ Նոյն մասնաժողովը յանձնել է իր նախագահին տեղեկանալ քաղաքային վարչութիւնից, թէ ինչ կերպով քաղաքը կարող է միջամտել այն գաղտնի միութեանը, որ կապել են քաղաքի խոշոր նաւթապահեստների տէրերը, որոնք նաւթը ծախում են կամայական բարձր գներով։

— Փետրվարի 18-ին Կիրօչնի փողոցում էլեքտրաքարշի տակն ընկաւ մի կին և խիստ մահացաւ։

— Սօլդատսկի բազար կոչված տեղում գտնվող այն մեծ շէնքը, որ պատկանում է Ներսիսեան դպրոցին և որի մէջ ձկնավաճառների խանութներն էին, արդէն քանդում են։ Այդ տեղում շուտով կը կառուցվի նոր շինութիւն ժամանակի բոլոր տեխնիքական յարմարութիւններով ու պահանջներով։ Ձկնավաճառները փոխադրվում են Ներսիսեան դպրոցի հիմնած շուկան, ոչ հեռու այժմեան տեղից։ Միւս կողմից մտադրութիւն կայ Սօլդատսկի բազարում տընկել հասարակական պարտիզակ, որի մասին արդէն կազմված է համապատասխան նախագիծ քաղաքային վարչութեան մէջ։

— Պետերբուրգի «С.-Петерб. Вѣдомости» թերթի անցեալ տարվայ դեկտեմբերի 24-ի համարում, № 290, որ այս օրերս պատահմամբ ստացանք, տպված է Շահրիարի «Կենդանի հաւատ» պատմուածքը, թարգմանութեամբ Մ. Ալլահվերդեանցի։

— Քաղաքային վարչութիւնը յանձնարարեց ինժեներ Աբելեանին զեկուցում կազմել քաղաքային դումային ներկայացնելու համար այն մասին, որ Փոխարքայի առաջ միջնորդվի նպաստելու, որպէսզի շուտով գլուխ գայ Կովկասեան լեռնաշղթայով երկաթուղի անցկացնելու նախագիծը։

— Մուխրանեան կամուրջի վրա կառքերի երթեւեկութիւնը կը բացվի մարտի կէսերից։

— Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը նոր շէնք է կառուցանում Ալէքսանդրօվեան քաղաքային հիւանդանոցի համար։

— Թիֆլիսի 1-ին տղայոց գիմնազիայի նախկին վերատեսուչ Գամրեկելիձէն յետ վերցրեց իր թեկնածութիւնը Քութայիսի քաղաքագլխի պաշտօնի համար քուէարկվելուց։

— Կովկասի Փոխարքան թոյլ տուեց Ա. Մելիքեանին աւտոմօբիլների երթեւեկութիւն հաստատել Գանձակ կայարանից Գանձակ քաղաքի միջով մինչև Հաջիքէնտ։

— Կովկասի Փոխարքայի խորհրդի անդամ Վէյդէնբաումը մեկնում է Պետերբուրգ, իբրև ներկայացուցիչ Փոխարքայի, մասնակցելու օտարազգի դպրոցի հարցը քննող մասնաժողովի աշխատանքներին։

— Պետերբուրգում սենատոր Վատացին մնալու է 10 օր և վերադարձին մնալու է մի քանի օրով Բագու։

— Թիֆլիսում 1-ին տղայոց գիմնազիային կից բացվելու են մարմնամարզութեան դասընթացքներ և երեխաների խաղեր։ Այդ գործի իրականացման համար հոգաբարձու Րուդօլֆը մինիստրութիւնից խնդրել է 1,500 ր.։

— Քիրջամալ գիւղի հոգաբարձութիւնը խնդրում է մեզ տպել հետևեալը. «Թոյլ տուէք «Մշակի» միջոցով յայտնելու մեր խորին շնորհակալութիւնը Մ. Մ. Սարուխանեանցին, որ տարեկան 200-ական րուբլի Քիրջամալ գիւղի դպրոցին նպաստ տալուց զատ՝ այս տարվանից ուղարկում է «Մշակը» իբրև նուէր նոյն գիւղի դպրոցին»։

— Րօստովից մեզ գրում են, որ երդուեալ հաւատարմատար Գր. Զալխուշեան ստանում է համակրական նամակներ Թիֆլիսից և այլ տեղերից՝ «Մշակի» մէջ տպված իր «Երկու խօսք Ց. Թումանեանին» յօդուածի առիթով։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Փետրվարի 20-ին, առ. ժամը $2^1/_2$-ին, Պետրօվսկի անցքի ծայրում, անյայտ պատճառից Դաւիթ լեռան ժայռի մի կտորը մի քանի տեղերում ճայթուածքներ ստացաւ, որից մի կտոր արագութեամբ գլորվեց ներքև և փլեցրեց № 7 տունը, որ պատկանում է Թիֆլիսեցի Գրիգոր Սավդագարօվին։ Այդ տան մէջ փլվելու րօպէին գտնըվում էին ինքը տանտէրը, 70 տարեկան, նրա փեսան՝ Թիֆլիսեցի Սարգիս Ղուկասեան, 26 տար., և վերջինիս կինը՝ Աննան, 18 տար., որոնք և մնացին փլատակների տակ։ Հանելուց յետոյ տեսան, որ Աննան արդէն մեռած է. ծերունին մեռաւ մի քանի րօպէ անց, իսկ երիտասարդին հասցրին բժշկական օգնութիւն և թողին ազգականների մօտ։

— Փետրվարի 20-ին, առ. ժամը 7-ին, Կուրի ափին գտնվեց մի անյայտ մարդու դիակ, որ ուղարկվեց Միքայէլեան հիւանդանոցը։

— Փետրվարի 20-ին, Միրզօյէվսկայա փող., հողի մէջ թաղված գտան 3—4 ամսական մի տղայի դիակ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, փետրվարի 20-ին Ժողովրդական Տանը տեղի ունեցաւ Ս. Արմէնեանի բենեֆիսը։

Թատերասէրների խումբը դերասանների մասնակցութեամբ այդ օրը ներկայացրեց բենեֆիցիանտի թարգմանած «Ապահարզանի սիւրպրիզները» 3 գործ. կօմեդիան։

Դերակատարներից ինքն Արմէնեան խաղում էր մի տեսակ դժկամութեամբ, ասես՝ յոգնած տրամադրութեամբ, միւս կողմից էլ ձայնն էր նրան դաւաճանում։ Բայց և այնպէս Հանրի Դիւվալի դերը նա տարաւ անվերջ ծափահարութիւնների տակ։

Շատ լաւ էին տ. Զարեչ և պ. Միրզոյեան Բուրգանէօֆի և տ. Բօնիվարի դերերում։

Լաւ էին տ. Գուլազեան, Դուբեան-Արմէնեան, Ղազարեան։

Բաւարար էր Ալիխանեան։

Պիէսը մեծ բաւականութիւն պատճառեց թատրօնը լցրած լի հասարակութեանը։

Ե.

Փետրվարի 19-ին Հաւլաբարի թատրօնում ներկայացվեց «Մեծն Վարդան» պատմական օպերետը, Ամօ-Խարազեանի բենեֆիսօրութեամբ։ Թատրօնը ծայրէ ի ծայր լիքն էր ժողովրդով։ Խաղն անցաւ թոյլ՝ նախ դերերը չիմանալու, ապա այն պատճառով, որ հայ զօրավարների փոխարէն տեսանք մի խումբ ծառաներ, որոնք երկչոտութեամբ զրուցում էին մօնօտօն կերպով...

Բ. Մ.

Հինգշաբթի, փետրվարի 17-ին, Զուբալօվեան Ժողովրդական Տան մէջ, մեծ թւով հանդիսատեսների առաջ, դերասան Մուրօմցեվ խաղաց «Քին» օպերետը, որի մէջ նա կատարում էր համանուն դերը։ Միւս դերակատարները սիրողներ էին։

Մուրօմցեվ, որ լաւ ուսումնասիրած ունի այդ դերը, իր դերասանական ձիրքով և շնորհալի խաղով գործեց ցանկալի տպաւորութիւնը։ Նա ստացաւ մի քանի ծաղկեփունջ։

Ե.

Հինգշաբթի օր, Վարդանանց տօնի օրը, Թիֆլիսի Հայոց Դրամատիքական Ընկերութեան խումբը տուեց իր վերջին հրաժեշտի ներկայացումը և առաջին անգամ Թիֆլիսի հայ բեմի վրա դրեց Գ. Զուբարի «Սանդուխտ կոյս» պատմական դրաման։

Սանատրուկ թագաւորի դերը կատարում էր Աբէլեան, Սանդուխտի դերը՝ օր. Ադամեան, Երուանդ զօրապետի դերը՝ Զարիֆեան, Թադէոս առաքեալի դերը՝ Միրզոյեան։

Թողնելով յաջորդ անգամին այս պատմական պիէսի վերլուծութիւնը, առայժմ պէտք է ասենք, որ նա անհամեմատ աւելի լաւ է աջողված և աւելի բեմական ու պատմական է, քան Փառանձեմ դրաման, հետևաբար նա կարող է երկար դիմանալ հայ բեմի վրա։ Հեղինակը, պէտք է ասել փոխառութիւններ է կատարել «Новый Міръ» ռուսական պիէսայից, մի հանգամանք, որ նպաստել է դրամայի աջողութեան։

Հ. Ա.

Հինգշաբթի, Վարդանանց տօնի օրը, առաւօտեան ժամը 11-ին, Ջգրաշէնի հայոց դպրոցում տեղի ունեցաւ գրական-երաժշտական ցերեկոյթ և մանկական ներկայացում։ Դպրոցի աշակերտ-աշակերտուհիները խաղացին Սէյրիի «Նոր վարժուհի» 1 գործ. կատակերգութիւնը։ Ներկայացումն ընդհանրապէս աջող անցաւ և բաւական զուարճացրեց փոքրիկ հանդիսականներին։ Աջող էին նաև գրական և երաժշտական բաժինները։ Ներկայացման վերջը տեղի ունեցան աշակերտական պարեր։ Ապա միրգ բաժանվեց դպրոցի աշակերտ-աշակերտուհիներին, որոնք ժամը 2-ին գոհ սրտով ցրվեցին իրանց տները։

Z.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

II*)

Այն արգելքները, որ կապիտալիզմի զարգացման դէմ դնում է արդի Իրանը այնքան ամփոփ են ներկայացված Սկիֆի յօդուածում, որ մենք տալիս ենք նրա էական մասերի բառացի թարգմանութիւնը, նախապէս յիշեցնելով ընթերցողին այն պարզ ճշմարտութիւնը, որ յետ ընկած երկիրների մէջ օտար կապիտալի միջոցով արդիւնագործութեան ստեղծման դրդիչ հանգամանքը տրանսպօրտի (փոխադրութեան) էժանացումն է և որ զարգացնել գործարանային արդիւնաբերութիւնը հնարաւոր է այն ժամանակ, երբ երկրում կան բաւականաչափ բանւոր ձեռքեր—հետևանք նահապետական անտեսութեան քայքայման և երբ տեղը կայ էժան վառելիք, քարածուխ, նաւթ-մազութ կամ այսպէս «սպիտակ ածուխ», այսինքն ընթացող ջրի ույժ։

«Վերև յիշած նաչողված կապիտալիստական ձեռնարկութիւնների մէջ տնտեսական բնոյթ ունեցող արգելքները կատարեցին գլխաւոր և վճռող դեր։ Ճանապարհների բացակայութեան պատճառով այստեղ փոխադրութիւնը կատարվում է ոչ սայլերով և գրաստների միջոցով, այնպէս որ քարածուխի պուդը Թէհրան և նրա շրջակայքը, որտեղ հիմնված էին գործարաններից շատերը, հասցնելը նստում է մինչև 40 կօպ.։ Ապա գործարանները զգում էին ջրի պակասութիւն, որ պակաս չէր ազդում, քան ճանապարհների բացակայութիւնը կամ քարածուխի թանգութիւնը։ Այդ արգելքը այժմս էլ վերացված չէ, չը նայած որ վերջին 10—15 տարիներս կտրվել են բաւականաչափ քեահրիզներ Թէհրանի շրջակայքում. ներկայումս, ինչպէս առաջ, շահի մայրաքաղաքի հարաւային մահլաները զգում են խմելու ջրի պակասութիւն։ Շնորհիւ այդ հանգամանքի ճակնդեղի պուդը—պարսկական ճակնդեղը մեծ յատկութիւններ ունի. ռուսականից շատ բարձր է և իր մէջ աւելի է պարունակում շաքարային մասեր—նստում էր անասելի թանգ՝ 60 կօպ., չինաբի այն տունկերը, որոնք նշանակված էին լուցկու գործարանի համար, չորացան ջրի պակասութիւնից, որովհետև եղած նուազ ջուրը աւելի ձեռնտու էր արտեր ջրելու գործածելը։

«Կրօնական պահանջները և հոգեբանականութեան ազդեցութիւնը նոյնպէս պակաս դեր չը խաղացին այս անաջողութիւնների մէջ։ Պարսկական բանւոր տարին շատ կարճ է, իսկ գործարանների եւրօպական կառավարութիւնը դրան աւելացրեց և քրիստոնէական տօները, աւելի կարճացնելով բանելու օրերի քանակը։ Հայ ընթերցողին բաւական է յիշեցնել օրուջը, Րամազանի պասը, որը մի ամսվայ ընթացքում անպէտք է դարձնում բանւորի մուսկուլային ույժը։ Րամազանի պասի ժամանակ նոյնիսկ Թէհրանի տրամվայը սկսում է բանել միայն կէսօրին մօտ։

«Մեծ ազդեցութիւն ունի աշխատանքի արդիւնաւորութեան տեսակէտից և երկրի տեղագրական դրութիւնը՝ Իրանի բարձրաւանդակը, որի վրա են բազմած Պարսկաստանի գլխաւոր քաղաքները։ Անհետևանք չէ անցնում անշուշտ այն հանգամանքը, որ այստեղ մարդիկ ապրում են ծովի մակերեւոյթից մէկ-երկու վերստ բարձր տեղերում։ Աւելացրէք սրան և երկարատև շոգերը, օդի ծայրայեղ չորութիւնը և դուք կը հասկանաք, թէ որ աստիճանի ճնշող կերպով պիտի ազդէ այս ամենը մարդուս օրգանիզմի վրա, պակասեցնելով նրա մկանների ույժը և հոգեկան կարողութիւնը։ Այդ յարատև պատճառների մէջ պիտի փնտռել պարսկի ազգային տիպի բացատրութիւնը, նրա ազգային կենցաղի, կուլտուրայի բնոյթը, նրա մինչև վախկոտութիւն հասած խաղաղասիրութիւնը, որի պատճառով նա միշտ թալանի է ենթարկվել հարևան աւելի քաջարի և աւազակաբարոյ ցեղերի կողմից։ Մինչև Գէօկ-Թէփէն և Մերվը ռուսների վերցնելը (1880—1 թ.) Խօրասանի ամբողջ բազմաթիւ ազգաբնակութիւնը տնքում էր փոքրաթիւ Թիւրքմէնների ձեռքից։ Բնութեան ազդեցութիւնը դարձրել է պարսկին չարչի-առևտրական, զարգացրել նրա մէջ մուրացկանութիւն, ամլութեան դատապարտել նրա ստեղծագործող ոգին, եռանդը։ Երկիրը իր կլիմայով այդպէս էլ ազդում է և նրա մէջ հաստատված եւրօպացիների վրա։ Սրանց շրջանում առակ է դարձել «պարսկական ծուլութիւնը», բայց բաւական է, որ եւրօպացին ապրի տեղս մի քանի տարի, նոյն «ծուլութիւնը» նկատվում է և նրա մէջ։ Շատ բան չարժէ պարսիկ բանւորը որպէս մկանունքային ույժ. բանւորական օրը չէ անցնում 8—9 ժամից. ճիշդ է, կան արհեստներ, որտեղ բանւորական օրը տեւում է 12—13 ժամ, բայց քիչերն են դիմանում, և այստեղ տիրում է սարսափելի մահացութիւն։

«Այն, ինչ որ կազմում է արդիւնագործութեան և առևտրի ոգին, այսպէս ասած վճառականական բարոյագիտութիւնը, շատ հնչին չափով է զարգացած Պարսկաստանում առհասարակ և նրա ժողովրդի բարձր խաւերում՝ առաւելապէս. չէ՞ որ միայն խորամանկութեան և խաբէութեան շնորհիւ է դարեր ապրել և պահել իր իշխանութիւնը պարսիկ արիստօկրատիան։ Եւրօպական ձեռնարկութիւնների անաջողութեանց մէջ պակաս դեր չեն խաղացել պարսիկ հողատէրերը, բարձրաստիճան պաշտօնեաները, որոնք կամ ժամանակին չեն կատարել իրանց վրա վերցրած պարտականութիւնները, կամ կատարել են շատ ուշ և ոչ լրիւ չափով։

«Չը կայ երկրում և իրաւական ապահովութիւն. այստեղ իրաւունքը որոշում է աղամէր և շարիաթը՝ իր ծախու բացատրողներով։ Ճիշդ է, Իրանում եւրօպացիները արտօնութիւն ունեն դատվել հիւպատոսական դատարանի միջոցով, բայց սրանց վճիռների գործադրելը հանդիպում է խոշոր դժուարութիւնների, պահանջում է մեծ ծախսեր, կաշառքներ և երբեմն անաջող է անցնում. յիշէք «բեստի» սովորութիւնը։

«Այժմ պարզ է, թէ ինչու մինչև օրս կապիտալիզմի զարգացումը Իրանում հանդիպեց անաջողութիւնների։ Նա զարգանալ կարող է միայն երկաթուղիներ անցկացնելուց յետոյ։ Բայց այս գործը այն ժամանակ առաջ կը գնայ, երբ կառավարութիւնը կապահովէ ակցիօներական կապիտալի տոկոսիքը, մի բան՝ որ վեր է Պարսկաստանի գանձարանի ույժերից։ Այսպէս որ տևի, դեռ շատ ժամանակ շահի երկիրը հարկատու պիտի մնայ եւրօպական արդիւնագործութեան։

«Միակ աջող ելքը, որ գտաւ եւրօպական կապիտալը այստեղ, դա փողը շահով տալն է։ Փայլուն ապացոյց դրան՝ Պարսկաստանի անգլիական բանկը իր տուած շահերով, դիվիդէնտով։ Եւ այս գործը կազմակերպված է գեղեցիկ, տարվում է վարպետօրէն և անշաւլուրջ հսկողութիւն ունի իր վրա՝ Լօնդօնից»։

Մենք յօդուածի ամբողջ ընթացքում դիտմամբ ընդգծում էինք արդի Իրանի դրութիւնը, այն պարզ պատճառով, որ երկիրը, ինչպէս երևում է արտաքին առևտրի հաշւեւութիւնից (տես «Մշակ» № 25) նորնոր է թողնում նահապետական տնտեսութիւնը, մի մոմենտ, որ որոշում է կապիտալիստական արդիւնագործութեան հիմնադրումը։ Այդ պրօցեսը առաջ գնալուց կը տայ պաուպերներ, ազատ ձեռքեր, որը այնքան էլ հակված չէ «կրօնական պահանջները» լրիւ կատարելու։ Եւրօպական աւելորդ կապիտալը իր շահագործութեան համար Պարսկաստանում կը գտնէ այս կամ այն վառելիքը. հէնց այժմ փորձեր են անվում նաւթի վերաբերեալ. և երկաթուղիներ կանցկացվեն առանց պարսկական կարանտինայի, օրինակ՝ ամենքին այժմ զբաղեցնող հնդկա-եւրօպական գիծը։ Անյաղթելի են տեղագրական արգելքները, բայց մի՞թէ ռուս բանւորի աշխատանքի արդիւնաւորութիւնը խանգարեց կապիտալիզմի զարգացմանը Ռուսաստանում. և պարսիկ բանւորը «կեփվի գործարանային կաթսայի մէջ»,—յիշէք Բագուի պարսիկ բանւորին,—միայն հասնեն տնտեսական բարեյաջող հանգամանքները, որոնց նախօրեակին է ներկայ Պարսկաստանը։

Պետրոս Զաքարեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Պրինց Հէնրիխի ճառը.—Գերմանական մամուլը բաւականաչափ խիստ կերպով է խօսում գերմանական կայսրի եղբայր պրուսական պրինց Հէնրիխի «անտակտութեան» մասին, որը վերին աստիճանի մարտական ոգով մի ճառ արտասանեց նախկին օֆիցէրների մի ընթրիքի ժամանակ։

Իր ճառի մէջ պրինցը ի միջի այլոց յիշեց «ներքին թշնամիներին», որոնց դէմ նա խորհուրդ տուեց մարտնչել միացեալ ույժերով։ Անկասկած է, որ պրինցը «ներքին թշնամիներ» ասելով ուզեց գերմանական սօց.-դեմօկրատներին ակնարկել, և շատ լրագիրներ մատնացոյց են անում անցանկալիութիւնը նման յարձակումների մի անձի կողմից, որ պատկանում է թագաւորող տանը, և մի կուսակցութեան հասցէին, որը խոշոր ազդեցութիւն ունի երկրում։

Չը յապաղեցին և սօցիալ-դեմօկրատներն ու պատասխանեցին պրինցի ճառին։ Րէյխստագում, հարաւային բիւջէի քննութեան ժամանակ, սօցիալ-դեմօկրատական խմբի պարլամենտական անդամ Լէդէբուր յոյս յայտնեց, որ ներքին գործերի մինիստրը չի յապաղի նկատողութիւն անել ծովակալութեան ադմիրալ պրինց Հէնրիխին նրա ճառի համար։ Ծովակալ Տիրպիցը, ընդհանուր ծիծաղի մէջ, ստիպված էր ապացուցել Լէդէբուրին, որ պրինց Հէնրիխի ճառի մէջ անթոյլատրելի ոչինչ չը կար և որ աւելի շուտ դատապարտութեան է արժանի Լէդէբուրի «անթոյլատրելի յարձակումը»։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 15 փետրվարի

Տիրահոչակ Րահիմ-խանի ճակատագիրը Թաւրիզում, կարծես, պարզվում է փոքր առ փոքր։ Առաջ գեներալ-նահանգապետը մեծ պատւով ընդունեց, մի քանի շաբաթ պահեց, և մի գեղեցիկ օր շրջապատել տուեց Րահիմի զինված մարդկանց, զինաթափ արեց և բոլորին էլ բանտարկեց։ Այժմ Րահիմ-խանը գտնվում է բանտում։ Հաւանական է, որ Մուխբիր-ուս-Սալթանէն գործը աջողութեամբ կատարեց Թէհրանի հրահանգով։

Կան հաստատ կարծիքներ, որ Րահիմի Ղարադաղում ունեցած գիւղերն ու կայքը պէտք է գրաւվեն կենտրօնական կառավարութեան կողմից և վճարվի նրանից թալանվածների մեծագումար պահանջները։ Միայն ռուսահպատակները պահանջում են 300,000 ր.։ Սահմանադրական ժողովուրդը շատ գոհ մնաց նահանգապետի գործ դրած վարմունքից Րահիմի վերաբերութեամբ։ Թէ ինչ կը լինի կալանաւորի վիճակը, կը գրեմ իր ժամանակին։

Քաղաքի ապահովութեան համար նէզմիէի խմբերը գիշերով ման էին գալիս քաղաքի փողոցները։ Երեք օր է բոլոր նէզմիէները գործադուլ են արել ռոճիկ չը ստանալու պատճառով։ Նէզմիէների պետը յայտնել է կառավարութեան, որ ոչ մի գործի չէ նայելու, մինչև որ չը ստանան ռոճիկ։ Դրամական տագնապ հիւանդ կառավարութիւնը միջոցներ է որոնում կարգը վերահաստատելու։

Ուրմիում խիստ խառնաշփոթութիւններ կան, սակայն էութիւնը յայտնի չէ. իմանում ենք միայն այն, որ Թաւրիզից ռուսաց զօրք է գնում դէպի Ուրմի և շրջակայքը։

Արդաբիլից նոր լուրեր չը կան։ Զմեռ-

*) Տես «Մշակ» № 25.

վայ խառնակութիւնը ընդհանուր է Պարսկաստանում։ Շատ տեղերի հետ յարաբերութիւնները դադարել են։ Վաճառականութիւնը և մթերքները ամեն տեղ թանգ են և ժողովուրդը նեղութեան մէջ է։ Հ.

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Պետերբուրգում բանւոր Մուխինի սպանութեան գործի դատավարութեան ժամանակ պարզվում են սենսացիոն և ապշեցուցիչ յայտնութիւններ։ Վկաների տուած ցուցմունքներից երևում է, որ «սօյիւզնիկները» 5—10 րուբլիներով դրդել են սպանել Միլիւկօվին, Պետրունկեվիչին և նման աչքի ընկնող հասարակական շատ գործիչների...

— Բագւում, Հայոց Մարդասիրական Ընկերութեան երեկոյթը անցաւ շատ շքեղ և ունեցաւ մեծ աջողութիւն։ Ընդհանուր եկամուտը հասնում է 8,000 րուբլու։

— Ղարադաղի երկու հայ գիւղերը թալանող և կոտորած սարքող Բահիմ խանը ոչ թէ յայտնի բէակցիոներ Բահիմ խանն է, այլ համանուն մի ուրիշ խան։ Նա գիւղի քահանային կապել է Ֆալախկայի և 400 թուման առնելուց յետոյ ազատել։

— Էջմիածնի ամենահին միաբաններից մինը, Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Սմբատեան, որ անցեալ տարի գնաց Երուսաղէմ ուխտի, վախճանվել է այնտեղ։ Նա յայտնի բանասէր էր և բնեռագիր շատ արձանագրութիւններ գտնող։

— «Новое Время»-ն ողջունում է պարսից նոր խնամակալի քաղաքականութիւնը։

— Նորվէգիայի կառավարութիւնը առաջարկութիւն արեց թոյլ տալու կանանց բոլոր պաշտօնների մէջ, բացի մինիստրների, դիպլոմատների և զինւորական պաշտօններից։

— Ժանտախտը Հարաւային Մանջուրիայում ստանում է սպառնական բնաւորութիւն, առանձնապէս Գիրինում, Սանջաֆում, Բոդունէում, Խուլանչէնում և Բայտուլինդզում. օրական մեռնում են 2000 մարդ։ Առևտուրը կանգ է առել, դիակները թափված են փողոցներում։ Խունժանը կազմակերպում է սովի ցոյցեր։ Չինացիները պատրաստվում են մեկնել։ Յայտարարված է պատերազմական դրութիւն։

— Ժանտախտի համաճարակի ընթացքում Չինաստանի 11 քաղաքներում և 156 գիւղերում մեռան 50,000 մարդ։

— Մինիստրների խորհուրդը դէմ խօսեց Եասնայա Պօլեանան գնելուն և Լէվ Տօլստոյի գրուածքները ազգային սեփականութիւն դարձնելուն։ Մինիստրների խորհուրդը մերժեց նաև Տօլստոյի մահը համարել ազգային սուգ։

— Պէկինում երևան հանվեց մի կազմակերպութիւն, որի նպատակն է՝ ձեռք բերել անկախութիւն Մօնղօլիայի համար։

— Գիւղացիների ճորտութիւնից ազատվելու 50-ամեակի առիթով մայրաքաղաքի ոստիկանութիւնը ուժեղացված էր։

— Բիւջէտային մասնաժողովը առաջարկում է Պետական Դումային՝ յատկացնել 70 միլիօն րուբլի Ամուրի երկաթուղին աւարտելու համար։

— Չիրիկօվի գրական գործունէութեան 25-ամեայ յօբելեանին ներկայ էին մօտ 200 գրականագէտներ և հասարակական գործիչներ։ Ստացվել են բազմաթիւ հեռագիրներ զանազան տեղերից։

— Պրօֆ. Ալեքսէեվը նոյնպէս հրաժարական տուեց արտասահմանից։

— Այս օրերս արտաքսվեցին նորից 490 ուսանողներ։

— Համաձայն աջակողմեանների տեղեկութիւնների, Ռուսաստանի 10 համալսարաններից ութի մէջ ներկայումս պարապմունքները ընթանում են կանոնաւոր, միայն մայրաքաղաքի երկու համալսարաններում դասադուլը շարունակվում է։

— Պետերբուրգի քաղաքային դումայում տեղի ունեցաւ մի չը տեսնված սկանդալ։ Նախագահ Ռէնկօվսկին, նրա օգնական Դէմկինը և քաղաքագլուխ Գլազունօվը ստիպված էին հեռանալ դահլիճից «կորչել, գողեր» աղաղակների տակ։

— Մինիստրների խորհրդի նախագահը այս օրերս կարևոր մտքերի փոխանակութիւն ունեցաւ շրջանային զէմստւօյի մասին նօյեմբերեան աչքի ընկնող պարագլուխների հետ։

— Բոնտում նեարդային քայքայումով հիւանդացաւ գրող Տանը։

— Մոսկվայի կողմից սօց.-դեմոկրատների կանդիդատ Սկվօրցօվը աքսորվեց 3 տարով Եակուտի նահանգը։

— Տօմսկ կայարանում անյայտ մարդիկ գողացել են ոսկու մի կտոր 40,000 ր. արժողութեան։

— Սինեմատօգրաֆներում արգելված է ցոյց տալ պատկերներ փետրվ. 19-ի յօբելեանական հանդէսներից։

— Պրօֆեսօր Վինօգրադօվը արտասահմանից ուղարկեց հրաժարականի խնդրագիր։

— Րիգայում Մերերգի գրասենեակից յափշտակել են 30,000 րուբլի։

— Կիէվում նահանգապետն արգելեց քաղաքային դումային հարց բարձրացնել Տարաս Շեվչէնկօյի տօնման մասին։

— Իտալական Էմմանուէլ թագաւորը յօբելեանական հանդէսներից յետոյ այցելելու է Սօֆիա, Բելգրադ և Բուխարէստ։

— Լիւքսեմբուրգից հաղորդում են հակագերմանական շարժման ուժեղացման մասին։

— Երկրագործութեան և պետական կալուածքների կառավարիչ Կրիվօշէինը ընդունեց լեռնային ինստիտուտում ճեմարանականներին և հաւանեց նրանց վարմունքը։

— Կանանց բժշկական ինստիտուտում յայտարարված է, որ մինչև փետրվարի 25-ը ուսման վճար չը վճարողները անպայման կարձակվեն։

— «Новое Время»-ն պնդում է շուտով յետ գնել Վլադիկավկազեան երկաթուղին և կառուցել Սև-ծովեան գիծը։

— Մոսկվայի համալսարանի հրաժարված երեք պրօֆեսօրները շարունակ ստանում են համակրական հեռագիրներ։

— Խօսում են, որ կազմվել է Թիւրքաց նոր կաբինէտ՝ Սայիդ-փաշայի գըլխաւորութեամբ։

— Սենատը բացատրութիւններ պահանջեց իշխ. Կօչուբէյի անգործունէութեան առիթով։

— Պարզվել է, որ ռուս ժողովրդի միութեան մէջ մասնակից է քաղաքապետ Ֆօն-դէր-Լաունիցը։

— Փետրվարի 19-ին Ռուսաստանը հանդիսաւորութեամբ տօնեց գիւղացիների՝ ճորտութիւնից ազատվելու օրվայ յիսնամեակը։

— Բուտուրլինի գործի վրայ կապիտան Ստարիկօվը մենամարտի կանչեց դատախազի օգնական Ստրուվէին, բայց իշխանութիւնները թոյլ չը տուին։

— Պետերբուրգում խուզարկութիւնները ուսանողութեան շրջանում շարունակվում են։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.

18 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Յօգուտ երկրաշարժից վնասվածների բարեգործական ներկայացումից զուտ օգուտ մնաց 9016 ր.։

«Աւրօրա» յածանաւի նաւաստիներին Մէսսինայում՝ ցոյց են տուել սրտագին ընդունելութիւն։

Ներքին գործերի մինիստրի օգնական Լիկօշինին հրամայվեց ներկայ գտնվել սենատում, մնալով այժմեան պաշտօնում։

Մինիստրների խորհուրդը հաւանութիւն տուեց հեռախօսի կանոնադրութեան նախագծին, որ մշակել է ներքին գործերի մինիստրութիւնը։

ՎԻԵՆՆԱ։ Մէրանում մի խումբ գերմանացի նացիօնալիստներ թատրոնում սուլել են յայտնի երգչուհի Ջէմմա Բէլինցիօնիին, որ «Տրավիատա» օպերայի մէջ երգելիս է եղել իտալերէն։ Ցոյցի նպատակն է եղել՝ պաշտպանել Տիրօլի գերմանական բնաւորութիւնը։

19 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գրաւվեց «Свободная Мысль» և «Звѣзда» լրագիրների փետրվ. 19-ի համարները. խմբագիրները ենթարկվում են պատասխանատւութեան։

ԲՐԻՒՍԷԼ։ Դեսպան Պետերբուրգում նշանակվեց Բիւսսերէն, Վաշինգտոնի դեսպանը։

ՓԱՐԻԶ։ Մենամարտի ժամանակ ժուռնալիստ նացիօնալիստ Դօդէն թրով վիրաւորեց կրծքից թատրոնի վերատեսուչ Կլարտիին։

ՄԱԴՐԻԴ։ Ֆրանսիացի մի օդագնաց թռչելու ժամանակ, աէրօպլանը անսպասելի կերպով իջաւ ամբոխի վրա։ Գործիքի ծայրը մի կնոջ գլուխը ուղղակի կտրեց։ Շատեր վիրաւորվեցին 4, թեթև 3 հոգի։ Օդագնացը անվնաս է։

ԿԻԷՎ։ Համալսարանի խորհուրդը պատուաւոր անդամ ընտրեց գիւղացիական բանկի նորոգման գործիչ Սեմեօնօվ-Տեանշանսկին։

20 փետրվարի

ՄԷՍՍԻՆԱ։ Քաղաքային վարչութիւնը «Աւրօրա» նաւի օֆիցէրներին շքեղ ընդունելութիւն ցոյց տուեց։ Ներկայ էին տեղական բոլոր իշխանաւորները։ Քաղաքագլուխը քաղաքի կողմից ողջունեց հիւրերին։ Պատասխանեց «Աւրօրայի» հրամանատարը։

«Աւրօրան» մեկնեց ժամը 6 և կէսին Մալթա։ Ամբողջ ճանապարհը ողջունեցին ովսաննաներով։

ԲԵՌԼԻՆ։ Շնորհիւ դեսպանատան կարուկ պահանջների, Գերմանիան թոյլ տուեց անցնել ռուս գաղթականների մի նոր խմբի, ընդգծելով՝ թէ թոյլտուութիւնը տրվում է միայն իբրև բացառութիւն և ոչ թէ իբրև կանոն։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ԲԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ **արագ** № 2 **գնացքը**՝ 9 ժ. 28 ր. առաւօտ., Գանձակ է հասնում 2 ժ. 38 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 18 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 12 ր. երեկ. Բալաջարի՝ 10 ժ. 59 ր. գիշ. Բագու՝ 11 ժ. 26 ր. գիշեր. **Մարդատար** № 6 **գնացքը**՝ 3 ժ. 35 ր. ցեր., Գանձակ է հասնում 9 ժ. 56 ր. երեկ., Եւլախ՝ 12 ժ. 7 ր., գիշ., Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 40 ր. գիշ., Բալաջարի՝ 8 ժ., 13 ր. առաւօտ., Բագու՝ 9 ժ. 7 ր. առաւօտ.: **Պօստատար** № 4 **գնացքը**՝ 10 ժ. 25 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 47 ր. գիշ., Եւլախ՝ 7 ժ. 3 ր. առաւ.: Հաջի-Կաբուլ՝ 12 ժ. 11 ր. ցեր.: Բալաջարի՝ 3 ժ. 53 ր. ցեր., Բագու՝ 5 ժ. 21 ր. երեկ.: **Խառն գնացքը**՝ IV կարգի վագօններով ըստ հարկի կարևորութեան՝ 4 ժ. 18 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 12 ժ. 48 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 39 ր. գիշեր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 31 ր. գիշ., Բագու՝ 5 ժ. 22 ր. առ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ **պօստատար** № $^{74}/_{75}$ 12 ժ. 41 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 11 ժ. 41 ր. առաւ., Էջմիածին կայար.՝ 5 ժ. 18 ր. ցեր., Երևան (առանձին գնացք Ուլուխանլուից յարմարեցված այս գնացքին)՝ 7 ժ. 11 ր. երեկ., Նախիջևան՝ 11 ժ. 21 ր. գիշեր., Ջուլֆա՝ 1 ժ. 5 ր. գիշ.: **Մարդատար-ապրանքատար** № $^{78}/_{79}$ **գնացքը**՝ 4 ժ. 33 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 31 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 9 ժ. 3 ր. առաւ., Երևան՝ 10 ժ. 34 ր. առաւօտ., և որանից դէնը այլևս չէ գնում: **Խառն գնացք** IV կարգի վագօններով ըստ հարկի կարևորութեան № $^{108}/_{109}$ 5 ժ. 48 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 7 ժ. 20 ր. երեկ., Էջմիածին կայարան՝ 1 ժ. 30 ր. գիշ., տեղից Երևան մտնելու, Նախիջևան՝ 9 ժ. 49 ր. առաւ., Ջուլֆա՝ 11 ժ. 58 ր. ցերեկ.:

ԲԱԹՈՒՄ՝ **մարդատար** № 5 **գնացքը**՝ 8 ժ. 10 ր. առաւ., Միխայլօվօ է հասնում 12 ժ. 18 ր. ցեր., Բաթում՝ 9 ժ. 20 ր. եր.: **Պօստատար** №3 **գնացքը**՝ 2 ժ. 9 ր. ցեր., Միխայլօվօ է հասնում 6 ժ. 18 ր. երեկ., Բաթում՝ 4 ժ. 28 ր. գիշ.: **Մարդատար** № 7 **գնացքը**՝ 11 ժ. 53 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. 58 ր. գիշ., Բաթում՝ 1 ժ. 28 ր. ցեր.: **Խառն գնացք** № 107 ըստ հարկի կարևորութեան՝ 1 ժ. 5 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 6 ժ. 54 ր. առաւ., Բաթում՝ 8 ժ. 33 ր. երեկ.:

ԲՈՐԺՈՄ՝ **մարդատար** № $^{9}/_{66}$ **գնացքը**՝ 3 ժ. 28 ր. ցեր., Գօրի է հասնում 6 ժ. 8 ր. երեկ., Միխայլօվօ 7 ժ. 43 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 8 ր.:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ **մարդատար** № 5 **գնացքը**՝ 7 ժ. 25 ր. առաւ.: **Պօստատար** № 3՝ 1 ժ, 9 ր. ցեր.: **Արագ** № 1 **գնացքը**՝ 10 ժ. 55 ր. գիշ., որ այլևս դէնը չէ գնում: **Խառն գնացքը** IV կարգի վագօններով 12 ժ. 3 ր. գիշ.:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ **մարդատար** № 6 **գնացքը**՝ 7 ժ. 46 ր. ցեր.: **Պօստատար** № 4 **գնացքը**՝ 9 ժ. 25 ր. գիշ.: **Մարդատար** № 8 **գնացքը**՝ 8 ժ. 45 ր. առաւ., որ դէնը այլևս չէ գնում: **Խառն գնացքը** IV կարգի վագօններով 3 ժ. 15 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ **պօստատար** № $^{72}/_{73}$ **գնացքը**՝ 6 ժ. 38 ր. առաւ,: **Մարդատար-ապրանքատար**՝ № $^{80}/_{81}$ **գնացքը**՝ 7 ժ. 1 ր. առաւ.: **Խառն գնացքը** IV կարգի վագօններով 10 ժ. երեկ.:

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ **մարդատար** № $^{61}/_{10}$ **գնացքը** 7 ժ. 35 ր. առաւօտեան:

Ծանօթութիւն.—Արագ գնացքները (№ 2՝ Թիֆլիս-Բագու և № 1՝ Բագու-Թիֆլիս) առանց փոփոխելու գնում են մինչև Րօստով և յետ դառնում, անդադար մտնելով Բագու՝ ամբողջ կազմով և բոլոր տեղերը պլաց-կարտով են: Այս գնացքներում կայ Միջազգային Ընկերութեան մի **միքստ** I/II կարգի վագօն, որ առանց իջնելու հաղորդակցում է Թիֆլիս-Բագու-Մոսկվա՝ տեւլացված վճարով (1,000 վերստը I կարգի վագօնում 8 ր., II կարգի՝ 6 ր).:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ
«606»-Ի ՆԵՐՍՐՍԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական, վիրաբուժութեան և միզառու. հ.:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
Կին ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—$12^1/_2$—$1^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$1^1/_2$—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Կին ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—$6^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.:
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
3. 0—19

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։
Պրօֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. (երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 1067.
(օ. մ.) 1179. 100—65

ԲԺԻՇԿ
Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր (10—11 ժ. առ. (երեխաների) (5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. Տէլէֆօն № 388.
(ե. հ. կ.) 909. 100—88

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.

ԲԺԻՇԿ
Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Ականջի, քթի, բկի,
հիւանդութիւններ,
Ընդունե- (առաւօտեան 9—1 ժամը.
լութիւնը (երեկոյեան 5—7 ժամը.
Վելեամինօվսկայա փ. № 13, տ. Մելքոնօվի, 3-րդ գիմնազիայի կողքին։
(օ. մ.) 1227. 10—47

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՓԱԹԱՆԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ և ՁԱՅՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունել. ամեն օր (առաւօտ. ժ. 9—12 (երեկոյեան ժ. 5—7
(ե. հ. կ.) 1254. 100—37

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՂԲ. ԱՎՍԱՐԳԻՍՕՎՆԵՐԻ
այգին բաց է թողնում արտասահմանեան, ռուսական և տեղական լաւ տեսակի ՊՏՂԱՏՈՒ ԾԱՌԵՐ չափաւոր գներով։
Հասցէն՝ Ст. Скра (Зак. ж. д.), Авсаркисову.
Կատալոգն ուղարկվում է ՁՐԻ։
(ե. ա.) 173. 5—1

Լոյս տեսաւ
Հայոց Ազգագ. Ընկ. հրատարակութեամբ
ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻ
XX գիրքը (1910 թ. № 2).
Բովանդակութիւն.—Հայկական մանրանկարներ, Մեսրովբ եպ. Տէր-Մովսիսեանի։ Նոր-Բայազէտի գաւառ Ե. Լալայեանի։ Սասնայ տան հօծը ճիւղ, Վանի գաւառաբարբառով։ Նոր-Նախիջևանի բանահիւսութիւնից Փորքշեանի։ Ալաշկերտի բանաւոր գրականութիւնից Նժդեհեանի։ Ղափանի բանաւոր գրականութիւնից Արքայիկի։ Վասպուրականի ազգագրութիւնը Եր. Լալայեանի։ Վասպուրականի նշանաւոր վանքերը Ե. Լ. Մատենախօսութիւն Տէր-Աւետիսեանի։
20 պատկեր բնագրում և 11 առանձին թերթի վրա։
Գինն է 1 ր. 50 կ.
Բացված է «Ազգագրական Հանդէսի» 1911 թ-ի 2 գրքի բաժանորդագրութիւնը. բաժանորդագինն է 3 ր., 1910 թ. երկու գրքի հետ 5 ր.։
Դիմել՝ Въ редакцію «Азгагракань Андесъ», Тифлисъ, Веляминовская 14.
(ա.օ.) 157. 6—3

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
Ե. ՖՐԱՆԳԵԱՆԻ
Պեսսիմիզմի փիլիսոփան
Շօպէնհաուէրի նկարով, նրա մահվան 50-ամեակի առիթով, 160 էջ, գինն է 50 կոպ.։
Բովանդակութիւն.
1) Գծեր Շօպէնհաուէրի կեանքից (խարակտերիստիկա)։
2) Շօպէնհաուէրի պեսսիմիստական փիլիսոփայութիւնը։
I. Ներածութիւն, կենսահայեցողութիւն։
II. Շօպէնհաուէրի պեսսիմիզմը։
III. Կարեկցութեան կամ տառապանքի մօրալը։
IV. Կամքի ժխտման թէօրիան, նիրվանա և ինքնասպանութիւն։
V. Պեսսիմիզմի պատճառները. քննադատական խօսք։
3) Գրականութիւն։
Լոյս են տեսել եւ վաճառվում են նոյն հեղինակի՝ 1) «Նիցշէ և նրա փիլիսոփայութիւնը», նկարով, 96 էջ, գինն է 20 կ., 2) «Միտք», գիտական-փիլիսոփայական ժողովածու, 336 էջ, գինն է 1 ր. 50 կոպ.։
Այս երեք գրքերը միասին պատուիրողը (հեղինակի մօտ) կը ստանայ 1 ր. 60 կ.-ով, ճանապարհածախսով՝ 1 ր. 75 կ.։
Հեղինակի հասցէն. Эривань, Армянская Семинарія. Ервапду Франгяну.
(օ. մ.) 170. 2—1

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԸ
սրանով յայտարարում է, որ նա փետրվարի 28-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, նշանակել է
աճուրդ բոլոր հիւսնական աշխատանքների համար։ Աճուրդը կը լինի բերանացի, որի ժամանակ կարելի է յայտարարութիւններ տալ փակված ծրարներով։ Կրկնաճուրդը կը նշանակվի երեք օր յետոյ։ Աճուրդին պէտք է ներկայացնել 1,500 ր. գրաւական։ Տեխնիքական պայմանների, պայմանագրի նախագծի և աշխատանքների հետ, ինչպէս նաև մակերգաներին հետ ծանօթանալու համար դիմել դպրոցի գիւանատունը, անկիւն Ներսէսօվսկայա և Բարօնսկայա փողոցների, ամեն օր, առ. ժամը 10—2-ը, սկսած փետրվարի 20-ից։

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՏՈՒՆ
ԶԱԽԱՐԻՅԺԴԱՆՕՎ և Ընկ.
= Պետերբուրգ, Նէվսկի, 45. =
■ ԲՈԼՈՐ ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ ■
Պահեստագրամների համար Վ ՃԱՐՈՒՄ է
Մի տարուց աւելի համար—$6^3/_4$%, 12 ամս.—$6^1/_2$% 6 ամսվայ—6%. ընթացիկ հաշիւներով—5%.
■ ԱՌԱՆՁԻՆ ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆ ■
Ձմեռող. պահեստագրամների տոկոսները տրվում են սկզբից՝
3 ամս. համար՝ 1 տար. աւելի պահեստագրամներին.
2 » » 12 ամս. » »
1 » » 6 » » »
Բոլոր գործողութիւնների պրօսպէկտը ձրի։
Պատասխանները առաջին պօստով։
(8,22) (П. 20757) 103. 2—2

ВЫШЛА ПЕРВАЯ КНИЖКА ЛИТЕРАТУРНАГО ЕЖЕМѢСЯЧНИКА-АЛЬМАНАХА
„НАШИ ДНИ“.
ПРОИЗВЕДЕНІЯ: М. Арцыбашева, С. Сергѣева-Ценскаго, І. Ясинскаго, А. Ремизова, Леон. Андрусона, Н. Олигера, Александра Рославлева, Ив. Рукавишникова, Вл. Ленскаго, П. Потемкина, В. Гордина, Н. Карпова, Г. Яблочкова, Давида Аратова, С. Семенова-Волжскаго.
ПОРТРЕТЫ, ШАРЖИ и ЛИТЕРАТУРНЫЯ НОВОСТИ.
Цѣна въ отдѣльной продажѣ 50 коп. Выписывающіе изъ редакціи журн. «Наши Дни» за пересылку не платятъ. Книгопродавцамъ обычная уступка.
ПРИНИМАЕТСЯ ПОДПИСКА НА 12 АЛЬМАНАХОВЪ И КНИГЪ,
которые выйдутъ въ теченіе 1911 года и составятъ собой самостоятельную литературную библіотеку. Подписная цѣна: 3 р. 50 к. въ годъ (12 книгъ) и 2 р. на полгода (6 книгъ). Иногороднюю подписку адресовать: Петербургъ, Коломенская 7, кв. 29., редакція журнала «НАШИ ДНИ». Подписка принимается также во всѣхъ книжныхъ магазинахъ, конторахъ по пріему подписки и объявленій и пр.
Подробныя объявленія высылаются безплатно. 3—1

La Revue
(Ancienne «Revue Des Revues»)
Peu de mots, beaucoup d'ideés
France et Colonies — Un an 24 fr. — Six mois 14 „
Etranger — Un an 28 fr. — Six mois 16 fr.
Prix du Numero 1 fr. 50
S'adresser: Paris, Rue Jacob, 45.

ՀԻՊՆՕՏԻԶՄ

ԴՈՒՔ ԿԱՐՈՂ ԷՔ ՀԻՊՆՕԶԱՑՆԵԼ
Հիպնօտիզմը բնական ծիրք չէ։ Ամեն ոք կարող է տիրապետել այս խորհրդաւոր գիտութեան։
—o—
Հիպնօտիզմ սովորելը նոյնքան հեշտ է, որքան ուսել խմելը։ Հիպնօտիզմը կը բժշկէ հիւանդութիւններ և կուղղէ մոլորութիւններն ու վատ բարքերը։
Հիպնօզական ցուցահանդէսները չափազանց զուարճալի են։ Սովորեցէք հիպնօզացնելու արուեստը։ Մշակեցէք ձեր մէջ ներշնչելու զօրութիւնը և այդ աքանչելի ուժի միջնորդութեամբ զարմացրէք հիւանդութիւններ, տուէք ապշեցուցիչ ցուցահանդէսներ թատրոններում կամ մասնաւոր սրահներում և դարձէք պրոֆէսիօնալ հիպնօտիստ։
Սովորելու ծախքը շատ չնչին է։
Ստացէք իմ «Ինչպէս հիպնօզացնել» պատկերազարդ գրքոյկը, որը կը տայ ձեզ լիակատար բացատրութիւն հիպնօտիզմի, Մեսմերիզմի, Հոգեբուժութեան, Ներշնչման, Հոգետեսութեան և Տելեպաթիի մասին։ Այս գրքոյկն ստանալու համար պէտք է ուղարկել 10 կոպէկի նամականիշ ճանապարհածախսի համար։
ԳՐԵՑԷՔ ԱՅՍՕՐ: Գրեցէք ձեր անունն ու հասցէն որոշ։
Դիմել հետևեալ հասցէով՝ Америка. Haroutun Shekerjian. 3758 Indiana Ave. Chicago Ill. U. S. A.
(ե.շ) 689. 100—71

Ֆրանսիական Շոգենաւային Ընկերութիւն
«ՄԵՍՍԱԺԵՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ»—«MESSAGERIES MARITIMES»
Փետրվարի 23-ին (ըստ ն. տ. մարտի 8-ին) մեկնելու է Բաթումից առաջնակարգ «Բօսֆօր» շոգենաւը հանդիպելով Տրապիզօն, Սամսօն, Կ. Պօլիս, Դարդանէլ, Զմիւռնիա, Պիրէյ, Մարսէյլ, Հավր և Լօնդօն։
Ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակները մինչև Պարիզ, Նիւ-Եօրկ և Շանխայ (Չինաստան), Հեռաւոր Արևելք գնացողների համար, կարելի է ստանալ Թիֆլիսում, պակասեցրած գներով։
Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալին, նախկին Արծրունու գալերէյում՝ թիւ 127 հեռախօս՝ թիւ 608։ Գրասենեակը բաց է՝ 9—2 ժամը ցերեկվայ և 5—7-ը երեկոյեան, ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։ 175. 1—1

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.